Christus Vincit

Dromm to Carmelo Colia

R

C H R I S T U S   V I N C I T

jew

C E S A R E   M I R B U H

Original Tas-SALESIAN

CARMELO GALEA

Diritti Riservati

=-=

CHRISTUS VINCIT

Dramm sacru f'erbgha atti. Id-dedicat lil Dun Giusepp

Busietta.

Epoca tal Persecuzioni.

"PERSONAGGI"

Icilio	General fl'Imperu Ruman taht l'isem ta Afranio.
Lino u Fabio	Ulied Afranio. Snin 8 u 10.
Ermete	Iskof ta l'Insara tal Catacombi ta Ruma.
Aureliano	L'Imperatur Cesare ta Ruma.
Polante	Sahhar. Griega Spjun ta l'Imperatur.
Cajo	Prefett Ruman.
Osio	Carcerier tal habs ta Mamertino.
Zura	Sciavatorca ta' Afranio.
Vito	Qaddej Fantasma ~~u~~ suldati pretoriani u insara li ma jitkellmu

Ix-xena tisvolgi ruha f'Ruma

L'EWWEL ATT

Fil palazz tal General Afranio. Sala ricchissima immobbiljata mill'ahjzr. Bieb fix-xellug u gallarija taghti ghal barra. Mil gallarija tidher xi abitazioni ta Ruma. Is-sema ciar u collox silenzju. Xabla fuk siggiu. Billejl. Ritratt u trofej mal hajt. Idoli l'hawn u l'hemm. Cor tas-suldati barra.

SCENA I

Mat-tluh tas-Separiu.
Afranio uahdu bilkgheda fuk sufa ma gemb il gallarija, wiccu mohbi bejn idejh mitluf fin-naghas, agitat u cultant jehu nifs imdejjak, umbat Zura. Mat-tluh tas-separju jinstama dakk min barra li dejjem jersak ghan-naha tal gallarija. U Wara ftit id-dakk jekaf imbghad Vito.

Afranio (Jistembah mistghageb u mitluf fit-tewdin.) Ah! Min kighed isawwatni? (Imbezza). Dawn il feriti. (Ihares bhal wiehed mignun). Dawn id-dmija?.. fl'art taht riglejja! Collox ahmar?! Art u sema imciappsin bid-demm?! Anche hwejgi. (Ighmel gesti tal biza). Min fejn ~~fejn~~ hareg dan id-demm collu? (Ihares lejn idejh). Ah! Min idejja? (Jinstama ghajjat ta biza min gewwa). Ajjut! Irsiera ejjew salvauni! Xi hagia li timpedixsci dan id-demm li hiereg min idejja!.... Ajnuna ghattilchom, ejjew salvauni!

Vito (Jidhol jigri dritt ghal fuk Afranio). O sidi, x'inhu li gralec?! (Izommu).

Afranio Xi haga li izzomm dan id-demm li hiereg min dawn il feriti! L'Art ucoll mimlija.

Vito X'Demm huwa, x'feriti?

Afranio Hawn ara f'idejja! Hares, hares kif collox kedt jiccappas bid-demm.

Vito (Jakbat id Afranio). Hawn maghandek la feriti u ankas taktira uahda biss tad-demm.

Afranio Iva, iva, ara id-demm kedt inhossu iciarcar ma sidri. (Jiftah sidru).

Vito (Ihares lejn sidru). Le' O sidi ma ghandec ebda ferita. (uahdu). X'Ikun dan likighed igaghlu jara haga b'ohra? Fejn kighed jarah dan id-demm? Huwa bla dubju kighed jewden.

Afranio Vito, ghandu jcun ghandi id-deni.

Vito Iva Sire, u mhux ftit. (pausa).

Afranio Ghejdli, hawn fejn kighdin?

Vito Fil palazz tighec Sire.

Afranio Fil palazz tighi? U dac il ghajjat ta ftit ilu x'kien?

Vito Chien dac ibnec kegheda igiddem idejh bir-rabia.....

Afranio Ah! Dac l'iddisgrazziat ta Fabio! Ma ghejdli ftit. X'inhija dic il marda li dahlet fieh?

Vito Min jaf Sire la billejl u l'ankas binghar ma jista jokodt quiet.

Afranio Dac is-sahhar ta Polante ma giex jghamillu xi visita?

Vito Il-lum ma gie xejn.

Afranio Tajjeb, mur u thallihx wahdu lil dac ibni ghaliex jakbes min x'imchien. (Imur jokodt fuk is-sora').

Vito Nobdic General. (Jitlak).

Afranio (Ikum u ghadu scantat). Ma ghadnix nara izied dauk id-dmija. Ma x'chien tighi? Hlomt? (Ihares lejn idejh). Ftit ilu cont kighed nara collox ahmar imciappas bid-demm, hassejt ucoll min isawwatni b'nerf l'actar crudil. Hlomt iva. Il holm lili katt ma ghamilli impressioni tant cbira. (jahseb). Ma jien fost collox rajt re fuk tronn li donnu chienet kegheda tigieh hniena minni. Dac ir-re smajtu ucoll ichellimni bi pronunzia l'actar helwa u confortabbli! Icun katt veru? (Hosbien). "Jena u uliedi nitghamdu u niehu il martirju ghal fidi ta Cristu." Nahseb li hija haga impossibbli. Fantasija, tewdin tal mohh. Jena li dejjem bghadt lill'Insara u hadt sehem ma Cesare fil persecuzioni.

Niftacar l'ahhar festa fl'anfiteatru, id-demm gera bhal xmara mill'igsma ta l'Insara u jen kont l'ewwel wiehed illi ciapciapt idejja..... u issa ....(Imiss gbinhu) rasi giamra nar, jena marid sewwa!...(Pawsa). Hekku ghaliex dan il holm kollu. (Imur jarga joqodt fuk is-sofa' fuk il mejda wiccu mohbi bejn idejh. Jirtcd. Pawsa.)

SCENA IIa

Afranio u Zura imbghat Polante.

Zura (Tidhol bhal wahda li trid titkiscef xi haga). Hemm gewwa cullhadd rieked u sidi fejn mar? (Tilmah lil Afranio fuk is-sufa'). Rieked ukoll! Ma nafx ghaliex, dan il lejl kisu tal misteriji, sidi jinsab agitat b'hafna hsiebijiet tal biza, ma jghamilx hlief jiddellirija, L'iskiavi shabi ma jistax jidhlilhom nghas f'ghajnejhom, iridu bil fors jghamlu xi mezz biex jaharbu, ma jena ghedtilhom jehdu pacenzija ftit iehor u ihallu f'idejja, nati jen ir-rimediju kif ghandna nohorgiju min dan il palazz il barra. Ma attenzioni, altrimenti rasi taghmel tajjeb. (Imur fuk Afranio). Biza li samani ma ghandix. Huwa ~~kighed jghodd hamsa fil mijja~~. rieqed fil-fond Orkod, orkod, O sidi. L'Irkad tighec huwa liberta' lili. Huwa rieked bhal ma rakghad Oloferne meta katghatlu rasu Giuditta. (pawsa). Issa jen kieku kelli il hila ta Giuditta ma kontc nghamel l'istess haga; min ikun jaf kieku kif inhuwa rieked naktghalu rasu u nahrab bl'ir-siera kolla. (Tmur tiehu ix-xabla f'idejha u tidhol tittawwal bejn il quinti). Jena ma ghidtux li dan huwa lejl tal misteriji? (Tibqa tittawwal min bejn il quinti). X'Kieghed nara, persunagg ma dac il-tifel? Dal hin hekk stranb, ragel xuejjah min dic ix-xorta, bilfors li sejjer jimbet xi haga min dan il palazz. Ma hakk Giove!.... Mewt b'mewt nilghab xortija! Id-demm lili ma jghamillx impressioni, u ankas it-dbajja fuk dan il gisem issued, ma jatu fil ghajnejn xi sospetti Ghalina immela. (Hekk kif toghlli ix-xabla tigi mahtufa min Polante illi ikun dahal mil gallarija. Dan bla cliem ta xejn ifittex illi jigbdu il kuddiem u ibeghdu min Afranio).

Polante X'Kont sejjra taghmel OZura?

Zura (Ipoggi ix-xabla fuk siggiu). O illustrissimu Polante, istorni. (jghamel gesti li kigheda tibza).

Polante Ghalfejn keghd tibza? Ja Sewda?

Zura Titkellimx li kont sejjer noktol lil sidi.

Polante Belgha! Tiddubita fija?

Zura Ahlef li tistorni. (Dejjem fil gemb).

Polante Tghollix lehnek, iftakar li ghal kemm huwa rieghed fil fond jista jkum u jaqbadna. (jigbdu actar l'isfel). Nahlef fuk l'allat li maktiltux int, noktlu jen.

Zura Tini idec. (Jehdu b'idt xulxin).

Polante Pero' tweghdni li tatini ghajnuna meta ikolli bzonnok?

Zura Issibni mighek f'kollox.

Polante Tajjeb, issa trid taf ghaliex impedejtek li toktlu? Ghax ghadu ma hux il wakt. Biex jena u int nohbrgu b'unur ma Cesare, hemm bzonn li nghatuhulu f'idejh u natuh xi provi li huwa hati. U trid tkun taf ukoll ghax ninsab hawn dan il hin? Ghax jekk ma rajtx hazin deherli li rajt ragel xih diehel f'dan il palazz! U dac ir-ragel nilghab hajti li huwa nisrani. (F'widnejha). Min dawk tal Catacombi..

Zura Biex nghejdlek is-sewwa ftit ilu kont keghda nittawwal mit-tieka li tghati ghal Villa, rajt il cancell jinfetah bil mod il mod imbghad ilmaht diehel wiehed ragel ma wiehed ~~zaghzuh~~. tifel

Polante Brava kollu kemm hu! Jena il bierah weghtek illi nharbek min hawn gew, hux veru? Melaibda biex tahbini gio dan il palazz.

Zura Nahbik? Fejn nakbad nahbik?

Polante X'Imkien fejn hadd ma jarani.

Zura Fejn hadd ma jarak, ghaddi min din il gallarija li tnizzlek ghal gewwa.

Polante Tajjeb, inti fejn tkun?

Zura Jena ghas-sinjal li tghamilli issibni mighac bhal lehha ta berka.

Polante Kif sejjer ikun is-sinjal taghna?

Zura Bizzejjed dakxejn ta tisfira, (Afranio jitharrek). Isa Polante ahrab! (polante jisgiccia ghal gallarija. Zura jidhol jigri gewwa).

SCENA IIIa

Afranio wahdu, imbghad Zura.

Afranio (Jistembah b'salt bhal min jigi milkut min xi hsiebijiet korah). Ghadni inhoss widnejja izzarzan. "Inti u uliedek ghandcom titghamdu u tmutu ghal fidi tighi". Fil hin nilmah quantita' ta Angli jittajru u b'lehen ta l' l'isbah strumenti icantaw. Ma allura dac li l'insara isejhulu Cristu, dac lili isejhulu id-dawl tal fidi ma hix ghidba? Iva hemm Alla, din il holma, biex ma nghidx v visioni tatini prova li jesisti xi haga aqwa mill'allat taghna, Mercurio, Giove u l'ohrajn kolla li ahna naduraw. L'Insara jghidu li il veru Alla huwa dak li miet fuk is-salib. Dak illi wara mewtu irxoxta u tala is-sema. Dak li meta kien f'din id-dinja kien jopera mirakoli min kull fejn kien jghaddi. F'Kelma wahda: In-Nazzarenu.
Jien lill'allat taghna katt ma rajthom jghamlu mirakoli, piuttost jitfghu is-sahta fuk kull min imiss mahhom bhal ma ghamlu lill'ibni. Ibni gie mgieghel mill l'Imperatur li jitfa l'incens ad unur ta l'allat u hekk hu hu li issa jinsab mitluf mis-sensi tieghu, berqa u tfakkija ta sajjetta li hargu min taht l'art hellewh bla sahha. Donnu gie ippossessat mill'allat hzieha. Ma irridc nitma fihom actar. Ikunu mishutin l'allat ta Cesare. (Isejjah) Skiavi! Zura! Hatt ma jisma? Skiavi!

Zura (Tidhol tigri). Hawn jien, O sidi.

Afranio Mur igri mal palazz kollu u farrak kemm idoli issib. Marridc actar lilhom inkim.

Zura Anke dawk l'istatwi tal fidda?

Afranio Sa l'anqas wiehed, kisser kollox! (Johrog).

Zura Nobdik. (Hija u sejra). Min hawn ehzen minni fid-dinja? Qisni kont xi profeta. Jiena ghidt li gio dan il palazz se sejra timbet xi haga gdida. N8Ghassu tajjeb ghal li sejjer jitfacca. (Jitlaq).

Afranio (Jithol iwaqqa idolu).

SCENA IV

Afranio wahdu mbghad Lino.

Afranio Mil lum il quddiem Alla wiehed irrid nadura, dak Alla illi habruni bieh il Profeti. Ghandhom ragiun L'Insara ghal kemm huma ipperseguitati. L'Art, il hitan ta Runa huma kolla homor bid tixxrid tad-demm tahhom.
Li stess gebel ma jahmilx [illegible] dawn it-tracedji li [illegible] jghamel Cesare lill'Insara! L'Art [illegible] tirtoghod bit-terremoti. (Tinstama l'art titghezzez bi hsejjes cbar ta terremoti). Isma, isma xi hsejjes! Alla ta L'Insara ma jaghmilx izied. Nistenna li min mument ghall'iehor nintradam taht dan il palazz. (Jinsel l'isfel izomm mal kolonni fil hin tinstama tisfira qawwija. Zura taqsam ix-xena imbezza u tmur fil gallarija. Hemmek tintaqa ma Polante jaqbdu f'xulxien imbazza fil hin illi, il hsejjes aktar jizdidu. Isir quadru wara ftit il hsejjes jikkalmaw ghal kollox Polante u Zura jinhbew). Ah! ikkalma kollox. Din hija zgur il kilia Tan-Nazzarenu. (Joqod bilkeghda fuq siggiu u jehu pawsa lbira.)

Lino (Jidhol mill bieb tal gemb u imur dritt fuq missieru). Pa' kum isa. (Ikieghed idu fuq spaltu).

Afranio (Ikum). X'Hemm ibni? Fejn kont Lino ma rajtek xejn il-lejla? (Ibusu fuq gbinu). Ghaliex thallini wahdi, u tabbanduna lil dak Fabioli jinsab tant imdejjak hemm wahdu gewwa dik il camra. Ghidli, fejn mort dan il hin bil lejl? Ma Bzajtc min dac it-terremot li ghamel?

Lino U nghid li bzajt. Ghadni kieghed nirtoghod bil qatgha.

Afranio Min mindu mietet dik omcom Agnese kieghdin tghamlu li tridu. Ghidtilcom biex bil-lejl ma tohorgiux barra. Fejn kont? Lino?

Lino Kont ghand wiehed sinjur.

Afranio Dan is-sinjur minhu?

Lino Ma nghafux, qatt ma kont rajtu.

Afranio La ma tghafux x'mort t'ghamel ghandu?

Lino Jiena ma mortx ghandu, kont miexi fit-trieq, rghani u hadni id-dar tieghu. Imma kieku taf pa' kemm hu ragel tajjeb?

Afranio (Wahdu) Min qatt kien dan is-sinjur li ha lil ibni id-dar tieghu? Xi habib li jaf lili. (lil Lino) X'Qallek dac is-sinjur meta kont ghandu?

Lino Qalli hafna affarijiet sbieh, imma bhal issa ma niftakarx imbaghad kien hemm hafna nies u bdew ikantaw sabieh hafna.

Afranio Issib li kellu xi bankett. Dawc in-nies li rajt inti kienu il mistidin. Kien kighed isir xi ballu. Darb'orhra ahjar ma tmur xejn qalb dak is-sfin ghax mhux unur taghna.

Lino Xejn affattu missier, ma kienx hemm ballijiet, kien hemm daqs tmienija min-nies colla rashom baxxiuta sa l'art ghajnejhom l'isfel u ikantaw b'lehen mill'aqtar helu; fil hin dan is-sinjur beda jghid kliem li qatt ma kont smajtu u colla xehtilhom l'ilma fuq rashom.

Afranio (Wahdu) Ah nifhem. Dik hija il forma tal mghamudija ta l'Insara. Kien xi sacerdot li jipprofessa ir-Religion ta Cristu. (Lil Lino). Intant lilek xejn ma qallek? Ma stajtc tifhem xi haga milli kienu kieghdin jghidu dawk in-nies?

Lino Le' xejn ma fimt; imbghad meta spiccaw dak is-sinjur staqsieni jben min jien u meta ghidtlu, qal irid ikellmek.

Afranio Lili? Irid jkellimni?

Lino Iva missier, ma nafx x'irid jghidlek.

Afranio Ikellem lili?! Haga ftit stramba! Ma jafx illi jien ingib il grat ta General fl'Armata ta Cesare u ma nistax nit-kellem ma min jistkar ruhu nisrani. (Lil Lino). Ibni, jiena lil dak ma nistax inkellmu ghax ikun ir-rovina tighi. Jekk ikun jaf Cesare inehhili il grat ta General.

Lino Ma missier, dak is-sinjur kieghed hawn jistenna lilek.

Afranio Kif? Wiehed Nisrani jidhol fil palazz tighi? U min kien li hallieh jidhol mil bieb il gewwa? (Incurlat).

Lino Ikkalma missier, m'humiex is-servi, anqas Zura li dahhluh hawn gew, huma kolla rekdin. Jiena wassaltu sad-dar u jiena ftahtlu il bieb tal-palazz.

Afranio X'Ghamilt b'idejk ibni! Sejjer tkun ir-rovina tighi u tighu

Lino Kif? Ghaliex? Dak is-sinjur huwa tant tajjeb. X'Disunur tista tghamel il presenza tighu hawn fil palazz taghna?

Afranio T'Ghamel bil bosta, inti ma tafx illi in-nobbli collha ta Ruma li huma taht il poter ta Cesare ma jistghawx jitkellmu ma L'Insara?

Lino Insara? Qatt ma smajta din il kelma! X'ikunu dawn l'Insara.

Afranio L'Insara huma dawk li ghandom Religion ohra li xejn ma ghanda x'taqsam ma ta l'Imperatur, u dawk kolla li josservaw din ir-Religion ikun gwaj ghalihom jekk jaqghaw taht idejn il Pretoriani ghax jatuhom il mewt.

Lino Ma dan mhux sewwa! Imbghad jalla fine aktar toghgobni ir-Religion tahhom min taghna. Huma ihobbu lil kullhadd. Kieku taf dak is-sinjur kemm biani u ghannakni mighu u dawk in-nies l'ohra kemm ferhu bija....

Afranio (Wahdu). U dan is-sinjur jinsab hawn gewwa il palazz tighi. (Lil Lino). Tajjeb, Lino mur ghidlu jghaddi hawn, ma qis li hadd ma jarakom.

Lino Ma ghidtlekx li kullhadd rieked missier.

Afranio Mur ikkumpanjah hawn fuq.

Lino Sejjer missier. (Jitlaq ferhan).

Afranio — Ninsab bejn in-nar u l'ilma; ma nafx il fejn sejjer nimxi. Dik il holma hekk sabieha. Ah! Nixtieq li nistqar ruhi nisrani, ma... kieghed inhoss demmi jiksah! Kieghed jonqosni id-dawl! (Izomm mas sofa' bejn jaqa u ma jaqax u jibqa diehel gewwa jixxengel).

SCENA V

Polante, Zura u Afranio.

Polante — (Jitfacca mil gallarija warajh ukoll Zura). Ha, ha, ha, ha! Konfus il habib tghana. Tisma Zura liema kliem? Ghajb kont toktlu kiesa u biered minghair ma ggelu isofri il hruxija tal habs. Hallieh f'idejja, jiena strument tajjeb li nahdem xoghol l'aqtar difficili. (Wahdu). Nispera li jnsib tarf tighek sur General, bhal ma sibt ta martek Agnese.

Zura — (Lil Polante). Ippermettili nissepara ruhi ftit minnhek biex inkun nista ninfurmak min xi affarijiet.

Polante — Mur, jiena nibqa fil bejta tighi nghasses lil haruf. (Imur fejn kien qabel Zura. Jati salt u jistahba wara is-sufa'. Afranio jerga johrog in xena confus).

SCENA VI

Ermete, Lino u Afranio.

Ermete — (Jidhol kollu migbur, rasu baxxiuta, akkumpanjat min Lino). Is-sliem ghalic O Gbir General. (Imur ma gemb Afranio).

Afranio — O scusi! (Jirpilia). Ikkumpatini sinjur? Ninsab barra mis-sensi tighi. Intant fix ghandi inservik?

Ermete — Mhux inti li ghandek is-servi lili, ma jiena inservi lilek.

Afranio — Tajjeb, x'inhuwa is-servizz li sejjer tghamilli? X'inhu qatt li giebek hawn fil palazz tighi? Min inti qabel kollox?

Ermete — Jiena indenjament huwa l'Iskof Ermete.

Afranio — Isfof, vuoldiri protettur ta l'Insara, discipolu tan Nazzarenu?

Ermete — Kollu kemm hu. Protettur ta l'Insara discipolu ta Gesu' Cristu, rghaj ta l'erwieh.

Afranio — U kif abbusajt tidhol gewwa il palazz ta wiehed ghadu tieghek?

Ermete — Ghadu? U le Altissimu General. Inti wiehed mil hbieb li jiena nzomm mghalukin gewwa qalbi.

Afranio — Jiena habib tighek? kieghed tisbalja! Anzi nibza bil bosta li inti sejjer tkun kagiun ta hajti! Il miggija tieghak dan il hin fil palazz tieghi sejra tkun ir-rovina ta dari.

Ermete — Xejn tiddejjaq O bniedem iffortunat. Xejn tiddejjaq.

Afranio — Kif! Trid li a kagiun tieghek jiena naqa fil miserija, naqa skiav ta Cesare u joqtluni bit-torturi.

Ermete — Xejn la tibza. Kun af illi jiena ma gejtc biex nghamillek id-deni, gejt biex nikkonfortak u ma inhalliekx confus u imdejjaq. F'kelma wahda gejt biex nghamillek il gid.

Afranio — X'gid hu li tista tghamilli inti nisrani? Ma tafx li jekk jigu jafu il capijiet tas-senat illi jiena dahhaltek hawn gew inti tkun ir-rovina tall'unur li jiena inzomm fil persuna tighi mal kbarat kolla ta Ruma u specialment ma l'Imperatur? (Agitat).

Ermete — Ma Habib tieghi, inti tibza min haruf tant mans li gie biex imiet ghonqu ghal taht is-sikkina u jigi issacrifikat biex isalva lilek?

Afranio — Issalvani? Inti?

Ermete — Iva, insalva lil dik ir-ruh li s'issa kienet dejjem mitfuna fid-dlamijiet tal qerq u fil vanita' tad-dinja.

Afranio — Ma nistax nifhem xi trid tghidli. Nifhem bis li inti Nisrani u jien pagan u ghal daqstant ma nistghawx noqodu flimkien bhal ma jistghawx joqodu in-nar u l'ilma! Tifem?

Ermete — In-nar jghamel nar lil li stess silc ingiazzat; jien huwa in-nar, inti huwa l'ilma, jiena insahhan bil kalur ta l'imhabba t'Alla u tal proxxmu, inti ingiazzat bil bruda li id-dinja tixhet fuqek. Eppure il mument tieghek wasal! Kun af habib tighi li anke inti ghad trid issir nisrani u anke uliedek!...

Afranio — Jiena? Uliedi isiru nsara? Ma dawn hwejjeg li jistidnu il mewt.

Ermete — (Lil Afranio). Ghawn O General gia ghidtlek li jiena haruf l'Aktar mans lest biex immid rasi taht is-sikkina! Ma qabel ghandi haga gewwa qalbi hallini nghidlek x'inhu li scop ta din il migija tighi ghandek.

Afranio — Nispiccaw mela, ghiddli x'inhu l'iskop tighek.

Ermete — L'Iskop tighi huwa wisq interessanti. Hwejjec qbar O General sejjer nirrakkuntalek. Dover qaddis gibni hawn fl'aqqal tall'lejl gewwa darek.

Afranio — Ghidli mela, ghax tlift zmien inn-sejjed. Spicca qabel xi hadd jarak titkellem mighi. (Fil hin Polante jaqsam il gallarija minghajr kliem ta xejn. Zura tgholli rasa m min taht is-sofa' tilmah lil Polante, jghamlu sinjal lil xulxin u jergaw ghal fejn kienu).

Ermete — Kollox nghidlek, ma nixtieq inkunu ftit wehedna.

Afranio — Lino, ghal issa mur okghod ftit gewwa, imbaghad erga ejja.

Lino — Iva missier, nerga nigi biex inwasslu lil dan is-sinjur. (Imur ibus lil'Ermete, Ermete ibierqu. Lino jitlaq).

Ermete — Ninsabu wiehedna. (Polante u Zura jitfaccaw rasom u jghatu harsa feroci). Issa ikollok il bonta' li tismghani.

Afranio — Nindenja ruhi nisimghek!

Ermete — Mela ghandek tkun taf li daqs sigha ilu, jiena kont migbur gewwa kamarti mixhut fil pregieri gharkuptejja quddiem crucifiss. Kont kieghed nitolbu bid-dmuh f'ghajnejjha illi inehhu dan il barbarismu li ghandhom fuqhom il pagani illi ma jridux jaduraw lil veru Alla, filwaqt nilmah il kamra tintela b'raggi risplendenti, b'dijja li l'ghajnejn tighi hallIethom storduti, fil hin nisma vuci gejja min nahha ta fejn kien il Crucifiss, u tghidli, Ermete, inti bhala dixxipolu tighi mur ghand il General imsemmi Afranio u mur bla biza. Huwa pagan. Ghidlu illi smajt vuci mis-sema tghidlek: Il General Afranio u uliedu ghandhom jithammdu u fl'imkien jehdu il martiriju ghal fidi ta Cristu! Dak li sejjer tghamel sejjer tghamlu ma huk.

Afranio — (Mistghageb ghall'ahhar). Kif?!!! Ma huk?! (Iqum f'daqqa).

Ermete — Iva ma hija; inti dan l'isem ta Afranio sirt iggibu min mindu izzejjint bi grat ta General; qabel inti kien jismek Icilio u jiena huwa il mahbub huk Rufo. Jiena t'ghammiet u biz-zmien sirt Iskof taht l'isem ta Ermete.

Afranio — O!.... Mirakoli!.... Hija Rufo?

Ermete — Mahbub hija Icilio, iva jiena huk. (Jitghanqu ghal ftit minuti).

SCENA VII

Poltante, Zura u ta qabel.
(Afranio u Ermete ghadhom imghanqin).

Polante — (Johrog mil gallarija u imur ma gemb Zura). Zura inhoss qemmi jghali, hares l'hemm b'liema effett ta mhabba kieghed jghafas ma sidru lil dak in-nisrani.

Zura — Thallix ir-rabja telbek, O Polante? Issaporti ftit iehor. Hemm bzonn linassistu ghal din il funzioni sa l'ahhar minuta.

Polante — Ah! Li kont ghasfur li nista nittajjar ghal palazz ta Cesare sabiex nghamel li spijja! Ma basta, ix-xewqa tighi tkun sodisfatta. (Jinhbew wara is-sofa').

Afranio — (Jinfired min Ermete bhal bniedem iblah).
Mirakoli? Hija Rufo li ghal ghoxrin sena qatt iziedma rajt lil wiccek! U kif inbilt hija? Xjeht tant li ma bkajtc nara farca min wiccek.

Ermete — Ah hija, din ix-xuxa bajda taf tirrakkonta wisq hwejjeg tragici, dan il wicc isfar u dawn il ghajnejn fil hofra jafu jirrakkontaw wisq dwatija u sofferenzi.

Afranio — Fejn kont dawn l'ghoxrin sena li ili ma narak?

Ermete — Meta infridt minnek ukajt prigiunier tal guerra, is-sema laqqatni ma habib u permezz tieghu jiena ircevejt il mghmudija, sirt nisrani, ma damx wisk li ma gejtx ippersegwitat u ghal daqs tant kelli nahrab ghall'Afrika. Fl'Afrika ghamlu ghalija is-selvaggi u issa mil gdid erga gejt hawn f'Ruma nghejx bil mohbi gewwa il Catacombi.

Afranio — Tibzax hija, issa flimkien ahna. Nammekk ghandek palazz nimbli bli tixtieq qalbek. Ma inhallu dan fil genb u nergaw ghal li konna.
Inti ghidtli li smajt vuci tghidlek illi jiena u uliedi ghanna nitghammdu u immutu ghal fidi ta Cristu?
Taf illi dan holomtu anke jien?!

Ermete — Anke inti?

Afranio — Iva, li stess haga jiena holomt.

Ermete — Ghid ahjar li rajt li stess visjoni li rajt jiena.
Din hija vera visjoni. Tara hija immela kif uliedi huwa kliem ta verita'? Tara kif dan huwa miktub fis sema u Alla iridu minnhek? Iftah ghajnejk immela u qacciat min gewwa qalbek il paganesmu. Gahmel bhali O hija, gharaf il Veru Alla u tibzax mil persekuturi.

Afranio — (Jaqbad id Ermete u ibusa). O Rufo, liema felicita' kieghed inhoss titwieled giol qalb tighi.
Jiena insir Nisrani bhalek ~~..~~ Pero' inhossni donni kieghed nibza.

Ermete — Le Icilia, thalliehx jonqsok il kuragg, min hawn u ftit iehor inti u uliedek tircievu il mghamudija mqaddsa!

Afranio — Tkun ir-rovina tighi.....(konfus).

Ermete — Ma kontc jiena ukoll wiehed mill qbarat ta Ruma. Inti tiftakar li ghoxrin sena ilu kont ingib il grat l'iggib int illum ta General? Bhalek ukoll kont valorus, qawwi u kuraggius sabiex nikkumbatti. Dan id-drieh jaf jitkellem min din ix-xabla, sidri miksi bil feriti jaf jghid ukoll kemm il darba hatt parti fil kumbattimenti! Kont ukoll smat u onorat bhal ma tinsab int, eppure daqsxejn ta hsieb kien bizzejjed biex nitfa kollox wara spallejja!
Kuracc Icilia! Alla indenja ruhu isejjahlek, inti tkun is-serv tighu li tirrispondieh!

Afranio — Tajjeb! Jiena inwiegeb ghas-sejha t'Alla!

Ermete)
Afranio) — Evviva l'Isem ta Cristu! (Jitghanqu).

Polante — (Jitfacca min wara is-sofa'). Ah! Rabbja! Liema hajf nies mishuta! Dalwaqt insib il post taghkom! Hemm gewwa il habs ta Mamertino stringiuti bl'itqal ktajjen. (Jinheba).

Ermete — Mela jiena ~~hija~~ issa sejjer u nerga nigi aktar tard biex ~~aghatikom il~~ intijjikom ghal mghamudija.

Afranio — Jiena nigi ukoll mighek. (Fil hin jinstama twerzik min gewwa).

Ermete — Oh! X'Ikun dan il ghajjat?

Afranio — Oh! Dak l'iddisgrazziat ta ibni, kieghed jghajjat.

Ermete — Ibnek? X'kieghed ihoss? X'ghandu?

Afranio — Hadd ma jaf x'ghandu, mindu mar jixhet l'incens quddiem dawk il ahna insejhulhom allat, ma nafx x'dahal gio fih jitturmentah, jghajjat lejl u nar. Hadd s'issa ma sata jfejqu.

Ermete — Jitfa incens lill'allat foloz? Huwa veru id-disgrazziat! Jinsab bla dubju ippossessat min Satana.

Afranio — Hekk ucoll nahseb jien.

SCENA VIII

Vito, Lino, Fabio u ta qabel.

Vito — (Jidhol izomm lil Fabio illi ikun marbut bil hbula jissalta bhal wiehed feroci biex jahrab, u jghajjat, jidhol ukoll Lino). Sirę kelna norbtuh bil hbula ghax hadd ma jista joqghod bieh! Beda igiddem idejh u jqatta hwejgu bhal annimal feroci.

Afranio — Ibni ikun mishut dak il mument li mort tixhet l'incens; ikunu mishutin dawk l'idoli!

Fabio — (Ighamel ghajta tal biza, fil waqt li Vito izommu ma sidru, jghati salt u jghaqta il hbula). X'Nahti jiena?

Qabel fir-ruh tighi kienet tit-trionfa l'innocenza! Inti tliftili? X'hetta taht riglejk biex minfloka tkiegħedli l'ispiritu infernali. Inti, int li jiena ghandi id-dover li insejjahlek missier. Gialtni nitfa l'incens u nghamel il kongiuri fuq l'idoli. Inti sraqtli min gewwa qalbi il paci. (Imur biex jahtaf lill'Afranio).
Inti mishut!

Afranio — Oh! Le' ibni, ahfirli! Jiena ikkmandajt li l'idoli jigu kollha imfarkin u sa ghada anke dawn ikunu kolla taht l'art? (Fabio ghadu iggranfat ma missieru).
Ajjut! O hija, inti li tippossiedi il qawwa tas-sema il-liberani min ibni! Min Satana!

Ermete — Huwa ippossessat mid-demonju! Icilio, la taqtax qalbek jiena fl'Isem tan-Nazzarenu infejjaq lill'ibnek. (Vito u Lino jibqghaw imbezzha, Ermete imur fuq Fabio jgholli idu il fuq u jghajjat b'solennita' gbira fil hin li jghamel is-Sinjal tas- Salib). O Spirtu infernali, nikmandak fl'Isem ta Cristu, thalli fil paci lil dan it-tifel.

Fabio — Fejn tridni immur! (Jinfired min missieru u b'roghoda gbira fuqu Vito izommu li ma jaqax fl'art).

Armete — Mur gewwa l'Infern, ghax hemm huwa postok. Itlaq fl'Isem tan-Nazzarenu!

Fabio — (Jghajjat ghajta qawwija u jaqa bhal mejjet f'dirghajn Vito). (Satana Jaqsam ix-xena).

Ermete — O hija Icilio, ibnek huwa imfejjaq u dina tatik prova ukoll sabiex tissahhah fil fidi. Taraf il Veru Alla minghajr ma jista jigik ebda dubiju.

Afranio — (Jogghod gharkuptejh quddiem Ermete). Grazzi O hija Rufo!. (Iqum). Inti huwa il veru tabib! Ghandek jiena rajt il qawwa li inti takkquista mil Veru Alla! Ma nafx b'liema te tesori naqbad inhalsek talli ghamilt ma ibni.

Ermete — Jiena ma irridc hlas, biss irridek timxi wara il pass tighi.

Afranio — Warajk nimxi sal mewt.

Fabio — (Jistejken). Oh!.... Min ikun li opera dan il Mirakolu mighi?

Afranio — (Imur jigri ghal fuq Fabio). Ibni Fabio! Hawn ara dan l'Iskof, dixxipolu ta Cristu, protettur ta l'Insara, irringrazziah ta dan il beneficiju li ghamel mighek.

Fabio — (Bil hlewwa). O Sinjur! Grazzi, grazzi, grazzi. Inti irxuxtghajtni mil mewt ghal hajja. (Ibuslu idu. Bil hlewwa).

Ermete — Kun imbierek ibni, inti imfejjaq

Afranio — Uliedi: Lino, Fabio, tridu tafu min huwa dan? Dan huwa hija Rufo, dak li dejjem kont insemmilkom. Huwa zijukom.

Fabio e Lino — Oh! Iz-ziju Rufo. (Jitghanqu mighu).

Afranio — Isimghaw uliedi: Hawnekk rajtna bic-car il qawwa t'Alla, li jiena ghallimtkom tghaduraw, ma Alla li huwa Gesu Cristu ghalekk ahna issa hemm bzonn li nitghamdu u Insiru Insara skond ix-xewqa taz-ziju Rufo.

Ermete — Iva, skond ix-xewqa tighi u tas-Sema imxu halli inlakkghakom ma l'Insara l'ohra li ghadni kif ghammidthom ftit ilu. (Jitlaq cullhadd).

SCENA ULTIMA

Polante u Zura.
(Polante u Zura johorgiu bil mod il mod min wara is-sofa' u imorru fuq ponot riglejhom jittawlu mil bieb li hargiu l'ohrajn).

Poltante — (Jigbed il quddiem lil Zura). Smajt liema liem? Liema suggerimenti imur jghamillu dak il furban ta xieh Nisrani? Jgholli il bandiera tas-Salib u jitfa taht riglejh il bandiera ta Cesare?

Zura — Kollox smajt issa imiss lilek O Polante, ehlisni min dik l'iskiavitu'. Jiena nitlob lill'allat jghejnuk jimluk bil gid jimlewk bil gherf, jien inkun ukoll tighek fejn ikollok bzonn ta ghajnuna, jekk tkun trid toqtol bi stalletti, velenu, torturi ghatż lili il Kmand, l'idejn tighi huma dejjem fermi. Ir-roda ma tghamilx bija, mur malajr ghamel li spija. Igri ghal ghand l'Imperatur.

Polante — Immur u naqbes min dik il gallarija bhal ma is-sajjetti jfarku is-shab u jinzlu min dak l'gholi tas-sema. Nivvendika ruhi. Afranio lili izommni bha;a habib tighaw, ma habib falz! Traditur illi ifittex il mezzi kolla kif ghandu jeqirdu. Huwa jippartecipa ma l'Insara, dan bis ridt naf. Nahlef fuq l'allat ta Cesare li dan il palazz min hawn u sigha ohra ikun vampa wahda.

Zura — Mela x'inti tistenna? Li kont jien gia qeda quddiem Cesare biex nirrakkontalu sa l'anqas dawgha li qalu kontra tighaw.

Polante — Immur, u fost kollox nghidlu illi izomm l'insara [illegible] id-dar tighaw. Ma jgibx ghal zmien twil fuqu din il-libsa ta General. Huwa ma kienx kuntent li jafda lill'ibnu f'idejn sahhar valorus bhali biex niehu kura tighaw, mar igib wiehed min dawk il mishutin ta Insara dawk li ghandhom kumnikazioni mad-demoniju ghalhekk huwa fejku lill'ibnu. Hallieh f'idejja, n'ghamel minnhu vittima imbghad ikun jaf min huwa Polante. (Jinstama mixi min gewwa).

Zura — Polante!... igri ghax gej xi hadd!

Polante — Jien sejjer n'ghamel li spija; min hawn u ftit iehor nergia inkun mighek.

Zura — Iva, fittex ahrab!

Polante — Addijo Zura! (Jghati salt u jaqbes mill gallarija).

(Jinzel is-separiju)
RAPIDO.

FENE DEL PRIMO ATTO

===============

ATTO SECONDO

(L'ghada filghaxija)

Xena bhal ta qabel. Maqtur abjad tal harir fuq il mejda, pinna u klamar ma gemb il maqtur. Purtiera hamra fil gallarija li ghal tfuh tahha jidhol dawl ta qamar. Kollox silenzju. (Bil-lejl).

SCENA PRIMA

Afranio imbghad Fantasma.
Mat-tluh tas-separju jinstama daqq ta arpa.
Jinstaqq is-silenziu militari.

Afranio (Imur ma gemb il ~~xxx~~ gallarija imexxi il purtiera bil mod il mod, imbghad jeqaf jikkonsidera.) Ah! Din il kalma tal lejl bis-sema car u dan id-dawl ta qamar liema sentimenti inissilli gewwa qalbi issa li naf x'inhija imhabba. Kemm thobbu ahjar l'Alla meta tkun fiskiet u toqghod timmedita il Creaturi li huwa halaq! Il gmiel tas-sema, il bahar, in-natura thaddar u tixhet il profumi min dawk il helwin fiurim inhossom iqawwuni fil virtu'! Iva, inhobbok O Alla, u inhobbok fis-sema tighi kollha! Nibki l'imghoddi ghax ma gharaftc min qabel. (Imur joqghod bil keghda jahseb. Id-daqq ta l'arpa jibda jinstama sewwa). Ah dan id-daqq ta l'arpa ifakkarni f'misteru terribili! Li s'issa ghadni ma nistax nifmu. Dik marti meta f'lejla sabieha bhal din, il qamar bid-dawl tighu kien kighed jimla din is-sala u dan id-daqq ta l'arpa kien jinstama hawn bhal issa. Xhin derli li smajt il vuci ta Agnese issejjah l'ghajjut gejt nigri bhal lehha ta berqa gewwa din is-sala u ma insib lil hadd, nimxi zewc passi ohra u nilmah tebgha gbira ta demm ghada titferrex fuq dak l'irham abjad. Min jaf fejn xehtuh il gisem tahha? (Pawsa). (Jiffissa post bejn il quinti). Ix-xbija tahha hija dejjem quddiemi ghajnejja, bhal ma il bahar ghandu dejjem is-sema quddiemu u fieh jirrifletti. Nisthajjilni li kieghed ~~ghara~~ narha quddiemi! Hemm dejjem hija kienet tkun, (juri b'sebghu) taqra fuq dak is-sofa'.

Fantasma (Fil hin li Afranio, kieghed juri b'sebghu, tohrog min bejn il quinti taht forma ta Anglu b'kuruna tal ward f'rasu u mghottija b'mant ahdar. Bid-delikatezza kolla tmur ma gemb il mejda taqbad il pinna u tikteb fuq il maqtur ta harir, imbghad tohrog mil post li tkun dahlet).

Afranio (Ghal din ix-xena jibqa ippressjonat u mibluh). Dak l'Anglu! Fejn mar?.... Jiena rajtu! (Imur ma gemb il mejda u jara il kitba fuq il maktur). Ma rajtc hazin! Kiteb xi [illegible] fuq dan il maktur. (Jehu il maktur f'idu). (Jaqra). "Afranio la tithassarx lil min kieghed igawdi il felicita' eterna. Thassar ir-ruh tieghek u ta uliedek. Siru Insara. Ircievu il mghamudija. Intkom tigu ipperseguitati ma xejn ma jimporta. Cun af li Polante huwa ghadu tieghek, ma inti tirbhu. Jiena nitlob ghalikom. Kuragg l'indirizz tieghi huwa it-trieq tas-sema. Agnese".
Oh! liema confusjoni! (Ihares lejn il maktur). Polante ghadu tieghek, ma inti tirbhu, curagg! U forsi il curagg lili jonqos xhin nigi biex niehu il mewt?!. Eppure dan iridu minni is-sema u inkun jien illi indawwar spalltejja. (Jokod gharcuptejh) Le O'Alla ta l'Insara! (Jibqa gharcuptejh).
Lestili il palma ta martirju!

SCENA II

Vito (Jidhol) Il General mixhut f'att ta preghiera?! Din it-tibdila qatt ma kont nistenniha minnu! Mela mhux ~~gideb~~ ghagib illi ihalli lili nghamel id-dover tieghi ta Nisrani. Ma, attenzjoni ghax il kelma Nisrani iddoqq wisq kera fil widnejn tar-Rumani. Xin meta jigri l'eku tal kelma Nisrani stenna li warajh jigri id-demm! (Imur fuq il General). Sidi altissimu General. (Jghamel inkin.)

Afranio (Iqum) O Vito ghaliex gejt ~~titterrompi~~ tikser dan is-silenzju tighi?

Vito Ahfirli O gbir General, gejt nghidlek li hawn dak is-sahhar illi soltu jigi jikkura lil Fabio.

Afranio Polante is-sahhar, dak li jrida ta tabib.

Vito Iva Polante.

Afranio (Wahdu) Polante illi jena inzommu b'habib, mentri huwa ghadu tighi. (Lil Vito) Polante f'dawn il hinijiet x'gie jghamel, x'irid.

Vito Jixtieq ikelmek, gie jiffrahlek ghax qal li sama fil fejkan ta ibnek.

Afranio Mur ghidlu jghaddi. (Vito isellem u jitlaq).
Verament dak Polante dejjem zammejtu b'habib sincier, eppure (ihares fuq il mactur) dina it-twissija keghda tstini x'nahseb. Gie biex jghara lill'ibni? Ibni huwa imfejjaq min tabib tajjeb. (Imur ikieghed il mactur fuq il mejda).

SCENA III

Polante u ta qabel

Polante (Jidhol b'arpa f'idu akkumpanjat min Vito).
Salve illustrissimu General!.....

Afranio Salve Polante!. X'giebek dan il hin?

Polante Gejt niehu parti mighek fl'allegrija. Smajt li wiehed sahhar bil bosta aqwa minni fejjaqlek lil ibnek, mhux veru?

Afranio Iva, it-tifel huwa imfejjaq, imma min fejqu ma hux sahhar

Polante Kif jista ikun, min ifejjaq lil morda ghajr is-sahhara?

Afranio Is-sahhara mil lum il quddiem ma nemminx bihom aqtar. Huma hrafa!

Polante Hrafa?! Kieghed toffendini! Mhux soltu tighek tiddisprezza lis-sahhara. Is-sahhara huma stimati u onorati anke mil l'istess Imperatur. Is-sahhara huma tobba tajba, ghax huma protetti mill'allat.

Afranio Eppure il General Afranio inkeda b'tabib jehor li huwa bil bosta aqtar valorus mis-sahhara kolla ta Ruma. It tabib li fejjaq lill'ibni ghandu medicina li tikkonforta u tfejjaq fil mument, mentri inti lill'ibni tajtu min kull xorta ta medicini u hallejtu dejjem xorta fi tbatija, u qatt ma issollevajtu.

Polante Jista ikun ukoll li dan is-sahhar huwa aqwa minni.

Afranio Le, mhux sahhar kieghed nghidlek.

Polante Jekk mhux sahhar qatt ma jista ikun li ibnek jinsab imfejjaq.

Afranio Ma temminx?

Polante Irrid nara b'ghajnejja biex nemmnu.

Afranio Tajjeb, immur ingibu quddiemek. O nobbli Polante. (Jitlaq ma Vito).

SCENA IV

Polante wahdu imbghad Zura.

Polante (Imur min fejn telaq Afranio). ~~Ah, Ah~~ Ha Ha, nobbli: ma jafx li taht dawn il bictejn craretli fil ghajnejn ilelxu, jinsab wiehed miserabli sahhar, spjun ta l'Imperatur. Dan il General izommni b'habib fidil tighawn ma nafx x'jara fija; forsi ghax nghamih billi nigi indokklu xi ftit din ic-citra. L'Imsejken ma jafx li taht dan il haruf mans li jien nuri mighaw tinsab volpi l'aktar feroci. Gia mort ghand l'Imperatur, ghandi il pianijiet lesti kolla.
Hekk kif wassaltlu li Afranio sejjer isir nisrani, kien pront sejjah is-senaturi tighu u bhal issa gia kieghda issir il kongiura kontra tighu. , u sgur li ma kienx jistennini dan il hin, u huwa ma jafx li skop tighi x'inhu; ma jafx liema fatalita' sejra taqa fuku min hawn u ftit iehor. (Jersaq lejn il mejda u jilmah il maqtur.) Oh! X'Ikun dan? (Jaqbad jaqra). "Kun af li Polante huwa ghadu tighek ma inti tirbhu".
Min ikun qatt li kiteb dawn il kelmiet fuq dan il maqtur? (Ihares lejn il maqtur.) Agnese, dan huwa l'isem tal mara tal General. Ma hix mejta? (Imbezzha, - Pawsa).

Jiena hawn gew ma hadd ma fdajt qalbi hlief ma li skiava ta Zura! Jekk gharfet xi hagia lil'Afranio milli afdajt mahha nittanta biex noqtola. (Jinstama mixi min gewwa.) Hawn hi, Zura, naraw hux hija li ittraditni.....

Zura (Tidhol.) Illustre Polante, xammejtek mis-sotteran.

Polante U x'gejt t'ghamel? Jien ghidtlek li meta ikolli bzonnok insaffarlek. Ma nghamlux mod li trid ittella sieqek fuq ghonqi bhalek?

Zura Kif? X'dahhalt gio rasek mil bierah l'hawn? Il bierah bhal issa konna kieghdin niftehmu u inti ftaht qalbek mighi, u issa.....

Polante U issa kieghed nara li zbaljajt bil hosta.

Zura X'dubju ghandek f'mara bhali?

Polante (Jurih il maqtur). Min kitbu dan?.... aqra....

Zura (Wara illi ikun qara.) Jen nghid lil sidi illi inti ghadu tighuw? Tiddubits fija?

Polante Ma allura x'gejt t'ghamel fuq ponot subajk min ghajr ma sejjahtlek?

Zura Ghax biex nghidlek hemm isfel ma gemb il villa ma flahtc nissaporti bir rieha ta katavri li kienet gejja; niddubita li hemm xi hadd midfun!

Polante (Wahdu iddisprat.) Miserabbli! Din sejra tghamilli xi bicca, Il katavru tal mara ta Afranio li dfint xi xghar ilu. (Lil Zura). Igifieri xammejt rieha ta katavri?!

Zura (Jersaq aqtar ma gemb Polante). Biex sgur ridt nassikura ruhi ippruvajt inhaffer fil hmrija u tfacca gisem ta bniedem, ma stajtc naraf min hu; Imma inkun naf izjed il quddiem min xi sinjal ta xi hwejjeg.

Polante (Isictu.) Basta! Basta dan il koiem ja mishuta, int qatt ma smajt li il mejtin ghandek tidfinhom u mhux taqqlahhom mil qabar tahhom?

Zura Ma Polante, inti mhux soltu tighek li tibza fuq semplici haga zghejra, kieghda marak tirtoghod bhal tarbija!

Polante Ghidtlek iskot! (Jislet stallett min hziemu). Itlaq altrimenti.... (Igholli li stallett).

Zura (wieheda hija hu sejra). Eh! kieghda nara li din il bicca ma ghogbitux lil Polante, nilghab rasi, li dak il katavru huwa vittima tieghu! Halli f'idejja. (Jitlaq).

Polante (Idahhal l'istallett). Din sejra tghallini, hemm bzonn li nghamel xi mezz. Jien wedta li nillibera min hawn gew ma mejta pero' tohrog min gewwa dan il palazz.

SCENA V

Afranio, Fabio u Polante.

Afranio (Jidhol b'Fabio.) Hekk hu Polante, ibni jinsab mimli bis-sahha!

Polante (Jersaq ma gemb Fabio ghadu jirtoghod). O Fabio, inti imfejjaq?

Fabio Iva, l'ispiritu ta Satana mghadux jippossessa fir-ruh tieghi. Ma mhux int ridt tkun biex tfejjaqni! Anzi kull meta inti kont tersaq lejja, fik kont nara demonju iehor! Il visita tieghek kienet aqtar tghamilli deni milli kienet tghamilli gid. Dak it-twajjeb ta'ziju raddli il paci fil qalb tighi!

Polante (Wahdu) Rabja! Is-sahta tagha fuq l'insara kolla. Dak il furban ta nisrani avvelini! Nehhieli l'unuri! Ma jiena dalwaqt natieh lil Cesare, huwa jifflagellah!....

Afranio Inti cert Polante mil fejqan ta ibni?

Polante Iva, ibnek huwa imfejjaq. (B'Malizija lil Fabio). Tippermettili li noffrilek bewsa min dawn ixxuftejn innocenti tieghi?

Afranio (Wahdu) Xuftejn innocenti! Piuttost velenusi!

Polante Tippermettili. (Imur biex jghanqu).

Fabio (Jissocta). Le! Ma irridc bews min tighek. Inti bniedem infelici! Itlaqni ghax marridc noqghod fejn narak! Irrid nahrab minnek. (Jiskappa min bejn idejh u jitlaq gewwa jigri).

Polante Disperazioni! Min dari kien jaddrani, issa kieghed jarani ikrah u jibza minni. (Imur ihares mil gallarija).

Afranio — Dan il bniedem sejjer jiddisturbani bil bosta! X'naghmel issa jekk jigi hija Rufo bl'Insara mighaw u ikun ghadu hawn dan? (Hosbieh)

Polante — (Imur fuq Afranio) Habib Afranio kieghed nara li il migja tieghi iddisturbatek?!...

Afranio — Le xejn affattu, izda....

Polante — Mela ghaliex dina il melankonija? Hallini inkantalek Romanza.

Afranio — O Polante, nirringrazzjak min dan il kumpliment tieghek u nixtieq li bhas-soltu inkompli mieghek, ma min ftit zmien l'hawn l'istorbiju sar itini fastidju; nixtieq li noqghod ftit wahdi.

Polante — Biex nghidlek, rajt li ma ilqajtniex bhas-soltu. Rajt li hemm xi hagija straordinarija fin-nofs. Dahlitlek f'raseq xi fantasija, gharaftek mill'ewwel b'daqqa ta ghajn li tghajtek.

Afranio — Inhossni mimli bil hsiebijiet li bihom ma nistax noqghod fit-trankuillita'.

Polante — Ma allura hallejtni nitghabba b'dan l'istrument biex anqas thallini insemmek biccia musika? Isma xi gmiel ta rumanza sejjer indoqqlok. (Ighamel finta li kieghed idoqq. Iddaqq ikun jirispondi min gewwa bil kitarra u il mandolina. Meta ikun spicca jghid). Isma xi gmiel? Jogbok dan id-daqq? (Afranio ruhu imdejka). Halli indoqqlok bicca ohra. (Jghamel finta li ikun sejjer jerga idoqq).

Afranio — (Afranio jimpedieh b'idu). Nirringrazzjak, ikun mument iehor, [illegible] ghidtlek li nixtieq noqghod ftit fil kwiet!

Polante — Afranio [illegible] mhux solitu tahbi mighi. Ghidli x'inti tahseb? Sur kieghed tahbili xi misteriju. Ma dan bejn il hbieb m'ghandux ikun, u specialment meta il hbieb huma sinceri bhalna. Inti taf [illegible] jiena lilek inhobbok bis-sincerita' kolla ta qalbi.

Afranio — Ah! X'inti tghid Polante? (Wahdu) Eppeure dik il kitba fuq dak il maqtur. (lil Polante) Le Polante, jiena ma nahbiex mighek. Dal waqt nghidtlek kollox....

Polante — (Wahdu) L'Affarijiet sejrin jibdew jiccaraw. (Lil Afranio) Mela ghidli almenu jekk kieghed issofri xi dispiacir, inkun nista nghamel xi haga ghalik, jekk hemm bzonn niddefendik hawn jiena pront, biex inlesti sidri ghal armi jekk hemm bzon immut, immut ukoll ghall'imhabba tighek.

Afranio — Tmut?! Ah le! Hallieha ghalija il mewt, lili ghajtet il vuci tas-sema sabiex niehu il martiriju!

Polante — (Wahdu) Jehu il martiriju? (Lil Afranio). Inti tiehu il martiriju? Wiehed mill'aqwa Generali ta Ruma?! Il bieraħ stess l'Imperatur zejnek jmlek bbinek bil kuruna tar-rand ghal valur talqawwa tighek. Cesare il martirju jatih biss lil dawk li jappartienu lil mishuta setta ta l'Insara. Inti ma dawn ma ghandekx x'taqsam....

Afranio — Ghandi x'naqsam wisq ukoll.

Polante — Kif! dan min meta?

Afranio — Mil-lum il quddiem jiena nodd ruhi bhala wiehed mill'Insara.

Polante — (Wahdu) Kollox miexi skond ma tixtieq qalbi.

Afranio — Mishutin ikunu kolla l'idoli! Glorija lil veru Alla ta l'Insara.

Polante — Afranio! Inti kieghed tidghaj!

Afranio — Le, mhux min jishet l'allat ta Cesare ikun kieghed jidghaj, ma min jishet lin- Nazzarenu. Iva, dak huwa il Veru Alla, lil dak irrid nadura.

Polante — (Wahdu). Inti tinsab ittradut. (Lil Afranio). Afranio, jiena lilek nirrispettak u ma nixtieqx narak miksur ma l'Imperatur, ara x'sejjer tghamel b'idejk.

Afranio — Ma ghidli Polante: huwa veru li inti thobbni?

Polante — Bis-sincerita' ta qalibi kolla!

Afranio — Mela imissek tesegwixx l'esempju tighi u tghamel kif sejjer nghidlek.

Polante — (Wahdu) Sejjer tghasaq fl'ilma. (Lil Afranio). Xi tridni nghamel? Jaqaw trid tiksirni ma Cesare u biex tarani imhaggar?

Afranio: Ah! Inti tibza mill mewt? Mela ghalfejn ftit ilu ghidli taqdam it-tbatija mighi u tiffronta sidrek ghall'armi u jekk ikun hemm bzonn tmut ukoll ghall'imhabba tighi?

Polante: Veru!. (B'malizia). Tajjeb, trid li nimxi fuq il passi tighek?

Afranio: Jekk tassew thobbni, obdini. Ma nghidlek pero', idfen gio qalbek sa l'anqas kelma.

Polante: Ghodt, fuq il hbiberija taghna.

Afranio: (Jigbdu l'isfel). Mela, nghidlek kollox:- Min hawn u ftit iehor ghandu jigi iskof b'hafna insara mighaw. Inti mur hdejn dan L'Iskof dixxipolu ta Cristu, inxtehed gharkuptejk quddiemu u itolbu il mghamudija ta l'Insara.

Polante: U.inti ga imghammed? (Bil malizia).

Afranio: Le', ma kieghed biex....

Polante: (Wahdu) Min hawn u ftit iehor ghandu jigi l'Iskof bl'Insara mighu gewwa dan il palazz. (Lil Afranio). Afranio fi x'hin ghandu jigi dan l'Iskof, ghax irrid nitghammed jien ukoll.

Afranio: Nispera li ikun hawn mill'aqtar fis, tara kemm thossok felici.

Poalante: Tajjeb, mela ippermettili inhallik ghal ftit u dalwaqt inkun mighek jien ukoll biex nircievi il mghamudija. (Hrara ta traditur). Il mghamudija ta l'Insara, O liema ferh!

Afranio: Mur u hekk kif jigi l'Iskof ngharfu bik. Huwa ikun kuntent.

Polante: Salve illustre General.

Afranio: Salve, O habib Polante. (Jehdu b'id xulxien).

Polante: (Huwa u sejjer). Sejjer ingib mighi is-suldati biex jghatu in-nar lil dan il palazz u jitfaw lil kullhadd il habs. (Jitlaq).

Afranio: Kieghed nara li dik il fantasma li rajt tikteb fuq il maqtur ma kienx hlief effett tad-deni li kelli fuqi. Dak kitbu xi hadd li jghobod lil Polante. Ma narax dak il mument li jigi hija Rufo.

SCENA VI

Vito u Afranio.

Vito: (Jidhol). Sire, (Jghamel inkin). Gi dak it-tabib li fejjaq lil Fabio.

Afranio: Min, hija Rufo?

Vito: Jen nafu l'Iskof Ermete.

Afranio: Iva l'Iskof Ermete huwa hija.

Vito: L'Iskof Ermete huwa is-sid tighi. Min qatt kien jobsor?

Afranio: Gie wahdu? Eppure?.....

Vito: Le, ghandu mighaw hafna zghazah.

Afranio: Hija Rufo ma l'Insara, Mur malajr dahhalhom hawn gew.

Vito: Tajjeb, ma qabel xejn, Sire, jekk tippermettili, xtaqt nghidlek kelma.

Afranio: Ghidli Vito?

Vito: Jiena smajt li inti u uliedek sejrin issiru Insara.

Afranio: Min qallek dan?

Vito: Smajtek tithaddet il bierah ma l'Iskof Ermete.

Afranio: Mhux sewwa tissamma il kliem tas-superjuri tighek; ma ghidli, int min hawn gew kif tafu lil Isqof Ermete?

Vito: Ghax biex tridni nghidlek jiena Nisrani, ghammidni huwa stess.

Afranio: U anqas turini?

Vito: O sidi, ahna l'Insara inzommu ruhna dejjem mohbija sabiex l'ghedewwa taghna ihalluna nghajxu fil paci. Issa b'dana kollu ridt nghidlek li thallini nosserva il-ligi tighi minghajr ma ikolli biza minnek.

Afranio: Jiena? Kien xi darba li hqart lill'Insara, imma dak iz-zmien issa spicca. Mur ghamel iddoveri tighek bla biza.

Vito: (Joqghod gharkuptejh). Grazzi altissimu General.

Afranio: Qum min hwmm Vito, kien bizzejjed tghidli "Jiena Nisrani", biex inhaddnek ma sidri. (Jitghanqu). Inti cert issa li jiena tghajtek il-liberta' kolla?

Vito — O gbir General, jien dejjem kont nahseb li inti bniedem krudil, ma illum rajt li fis-sider tieghek tghammar qalb t'Anglu!
Afranio — Mur issa halli t'akkompanija lill'isqof hija Rufo.
Vito — Immur u dalwaqt is-sibni mieghek. (Jitlaq).

SCENA VII

Afranio imbghad Zura.

Afranio — Vito, is-serv tieghei ukoll Nisrani. U dik Zura x'sar minnha? Ili ma naraha mil bierah. Illum intiha il grazzia lila u lil shaba. Ma irrid izied irsiera gewwa dari, liberta' iva illum stess nifthilhom is-sotteran u ingelhom jitilqu ghal pajjishom. Jinstama mixi, Afranio imur ihares). Hekk hu, min issemmieh issibu mieghek.
Zura — (Tidhol b'midaljun tal fidda f'idha). O sidi, ha, zomm f'idejk! Zomm dan il midaljun! (ittih midaljun b'katina).
Afranio — (Jistageb). Dan kif gie ghandek?
Zura — Kollox nghidlek, ma ikollok hniena minni, thalliniex ~~imbghad~~ nibqa izied f'din li skiavitu', ghall liberta'.
Afranio — Ftit ilu kont kieghed insemmik, kont kieghed nahseb biex inharrabkom min Ruma ghal gewwa l'Africa. Inti u shabek min issa il quddiem, inthom liberi.
Zura — (Tinzel gharkuptejha). Grazzi O sidi!
Afranio — Le ma inix aqtar sidek, qum min hemm u ghidli kif gie ghandek dan il midaljun.
Zura — Trid taf kif gie ghandi O General? Isma, u timpressionax ruhek. X'Hin mort fil villa biex ingib ftit ilma ghal shabi, xammejt intiena gbira ta kataveri, bdejt indur ma kullimkien, sa fl'ahhar immur taht dik is-sigra tal prinjoli, naqbad inhaffer tahta u jitfacca gisem tabniedem.
Afranio — (Mistageb). Gisem ta bniedem midfun fil villa tieghei?
Zura — Iva, gisem ta bniedem.
Afranio — U dan il midaljun?
Zura — Dak sibtu imdendel f'ghonqu.
Afranio — Oh! Liema infamita'! Il kataveru ta marti! Dan il midaljun jghatini prova l'aqtar cara. Il kataveru ta marti! (Jaqa fl'art).
Zura — Inix profeta! Polante qatel il mara tas-sid tieghi u difina gewwa il villa. Issa nittradih hekk jew hekk jien issa libera u bzonnu izied ma ghandix.
Afranio — Jewden). Min huwa dak il krudil li qatel lil marti?! Liema id infami ikkommettit dan id-delitt?
Zura — (Tarfa lil Afranio). O sidi, min qatel lil martek idoqq u jisfen mieghek kulljum.
Afranio — (Jigi f'sessih). Polante!?
Zura — Kollu kemm hu, smajtu ighid b'widnejja. Dak huwa l'agbar ghadu tieghek.
Afranio — Ah Traditur! Assassin! Mela dik il kitba ta fuq il maqtur ma kienitx hrafa. Int ghadu tieghi, ma is-sema ma idumx ma jilqhek. Zura mur ghid lil shabek li mil lum il quddiem ma humiex aqtar skiavi.
Zura — Tajjeb ~~F~~ Allah jatik is-sahha, O General. (Tinzel u isalli imbghad titlaq).

SCENA VIII

Ermete, Afranio, Lino, Fabio, Vito u l'Insara.

Afranio — Kif kien ghadu ma giex hija? (Imur jittawwal). Hekku sa fl'ahhar. Ejja hija, fittex ghatini il mghamudija halli intaffi id-dispiaciri li kieghed inhoss gewwa qalbi.
Ermete — (Jidhol l'ewwel wiehed u warajh l'ohrajn kolla). Icilio, ahna wasalna, gibtlek nies li mahhom tghejx hajja felici.
Afranio — O, nifrah, merbha bighom! (Ibus id Ermete, imbghad imur fuq l'Insara). Is-sliema ghalikom o hbieb, tighi! (L'Insara jidbaxxew b'kima gbira, Afranio jehu b'id kullhadd).

Ermete — Ulied mahbuba tighi, irringrazziaw lil dan it-tuajjeb benefattur li ghogbu jilqghakom fil palazz tieghu u iffrhu ghax min hawn u ftit iehor huwa ikun wiehed minkom. Wara kollox nghidilkom li dan huwa hija, il mahbub ta qalbi.

Insara — (Lil Afranio u lil uliedu). Is-sema ibierek ix-xewqat tghakom. Nifirhu ilkoll mghakom.

Afranio — Grazzi hbieb tighi. (Lil Ermete). Hija tridc tohodom jistriehu ftit?

Ermete — Kif jogbok, imma nixtieq li qabel joqodu jassistu ghal funzioni tal mghamudija. Inti thossok dispost?

Afranio — Jiena lilek kont kieghed nistenna.

Ermete — Jiena lest ukoll biex nghammidkom. Fejn huma uliedek?

Fabio U Lino — Hawn keghdin ahna. (Jersqu ma gemb missierhom).

Ermete — Ghadkom thossu ix-xewqa hux veru li tircievu il mghamudija mqaddsa?

Afranio, Fabio u Lino — Iva, ghammidna!

Ermete — Inti, O Vito mur gib li jinhtieg ghal mghamudija.

Vito — Iva missier. (Jitlaq).

Ermete — Issa ~~kullhadd gharkuptejh~~. (L'Ohrajn kolla jinzlu gharkuptejhom. Afranio, Fabio u Lino fin-nofs ma gemb xulxin. Ermete lill 'Insara). O Fidili, ikkumpanjaw din il funzioni hekk sabieha bil cant tghakom. (L'Insara jaqbdu ikantaw 'Vita dolcissima").

Vito — (Jidhol inewwel vasett ilma lil Ermete).

Ermete — (Fil waqt li l'Insara keghedin ikantaw jaqbad l'ilma u jibda biex jghamel il forma tal mghamudija."Jiena mghamdek etc... Meta ikun ghammidhom jeqaf il kant). Hija uliedi, li Spiritu Santu dahal jghammar fir-ruh tghakom. (L'Ohrajn kolla iqumu, Fabio U Lino imorru jitqanqu ma missierhom). Mil-lum il quddiem intom iggibu isem iehor, Afranio jismu Tomaso; Lino jismu Tarcisio; u Fabio jismu Stefano. (Afranio, Lino u Fabio imorru ibusu il libsa ta Ermete. Ermete ibierikom u jerga mil gdid jitqanqu. Allura jibqaw imghanqin it-tlieta mentri dehlin gewwa. L'Insara jibqghaw dehlin ukoll warajhom, Ermete jakkumpanjhom sal bieb, ibierikom u jibqa wahdu).

SCENA IX

Ermete imbghad Lino

Ermete — Ghall'anqas it-tahbit tieghi ma hux mitluf! O liema konfort! Liema konsolazioni thoss il qalb tighi meta jirnexxili nigbed xi ruh ghal hdan tal knisija Mqaddsa! U issa ix-xorti missitni li nghammed lil li stess hija u lil uliedu, jiena issa kuntent! Naf li ir-riglejn tighi jinsabu f'xifer il qabar. Ghaliex il persekuturi ma ihalluna qatt kwieti? Ma almenu qabel immut nista nghid li kelli hija pagan u jien haddantu mas-Salib, ghamiltu Nisrani. (Jinxtehed gharkuptejh). O Alla tal hniena ghatini inti il forza sabiex fil ftit hajja li baqali inkun nista inkompli il missioni tighi, ingighel lil kullhadd jgharfek. (Iqum u ihares mill gallarija). O Ruma, Ruma! Inti li tinsab imgharqa fil ahzen, idhol dahla fik in-nifsek u ikkonverti ghal Cristu. Le ix-xerridx izied dmija mil igsma ta tant erwieh minghajr htija. Iva, O Missier Hanin, nehhi nitolbok dan il ghamad li ghandhom fuq ghajnejhom bosta pagani u ghatihom id-dawl li ghalihom tant huwa necessariju. O Cesare, x(kont gbir ghad trid tghati l'Alla.

Lino — (Jidhol). Ziju Rufo, il papa' kieghed jistennik biex tigi tkompli il festa mghana.

Ermete — Imxi ibni! (Jitilqu it-tnejn gewwa).

SCENA X

Polante — (Jidhol mil gallarija bhal wiehed li irid jisraq xi haga u imur ihares min fejn dahal l'Isqof. Jersaq il quddiem). Naf li inti hawn. Naturalment is-seguaci tighu jinsabu hawn ukoll?!

Polante Ghandu x'jghamel gewwa dan il palazz. Sigur il Katakombi ma ghadomx jiswewlu ghaliex inkixfu il mohba tahhom. Eh, ja xwejjah viliakk! Spiccatlek dik il bejta fejn kont izzomm it-tesori tieghek, lil dawk l'insara mohbija! Kont jien li kxifta, iva jiena kont li mort nghawwi lil kapijiet tas-senat sabiex niddistruggi l'opera hazina tieghek. Gharaftek, gharaftek! Ma servitc lezioni il mewt ta dawk l'erbghajn min shabek, id-demm tahhom gera mat-trieqat ta Ruma bhal xmara! Gejt issa tinqeda bil General Afranio biex tghallem dina l'eresija bil mohbi fid-dar tighaw. Anke tighek insib irrcaptu ukoll.
Ah'. Ah! Jiena wedt lil Afranio li ghandi insir Nisrani. (B'rabja). Jafu Jghiduli Giove u Mercurio illi lilhom jiena kulljum immur nghadura! Jaf jghidli Satana jekk inix nghid il Veru. Halli nara jekk Zura ghadiex tiftakar fis-sinjal sigrit li ghandna bejnitna. (Isaffar tisfira).

SCENA XI

Zura u Polante.

Zura (Tidhol tigri). X'hemm Polante?

Polante Ghidli ftit hemm gewwa ma dahalx l'Isqof?

Zura Iva biex inservik.

Polante Ma ghandux mighaw ~~daqs sitta min-nies~~ hafna insara?

Zura Ghandu is-seguaci tighaw kolla.

Polante U il General fejn kieghed bhal issa?

Zura Int kemm trid tkun taf xorti?

Polante (Irrabjat). Zura! Ara kif tirrispondini! Irridek tghidli sa l'anqas haga. Fejn huwa il General Afranio ?

Zura Il General Afranio kieghed jiffestegga ma huh ghax tah il mghamudija.

Polante Ma huh? L'Isqof huwa huh?

Zura Iva, l'Isqof huwa huh.

Polante Min hemm aqtar?

Zura Hemm ukoll li skiavi. keghdin jehdu parti fil festa. Giabarhom ilkoll ghal bankett.

Polante Li skiavi jehdu parti fil festa mal General?

Zura Iva, ankе jien kont keghda niehu parti fil festa, u issa gejt inti telliftni kollox!

Polante Kieghd nara jien li donnok ma tridc turini b'xejn! Ma ghadekx trid tassassinah izied lis-sid tieghek? Ftakar x'hin il bierah bhal issa tfaccajt min dik il gallarija u sibtek lesta b'xabla f'idejk ghal kemm tnizzila fuq ras Afranio biex toqtlu?

Zura Iva, ma issa huwa hafirli, qalli li jien u shabi mil-lum il quddiem ma ghadnix izied irsiera, ghaldaqstant issa jien m'ghandix bzonn il ghajnuna tieghek. Jien lilek ma nafekx.

Polante Ma ghandekx bzonn il ghajnuna tieghi?

Zura (B'disprezz). Le, bzonnok izied ma ghandix.

Polante Tajjeb Zura; il General tak il liberta' u Polante jerga johodielek.

Zura Inti tohodli il- liberta'? X'tista tghamilli?

Polante Lewwel nett ibda biex tghatini dik il borsa flus li fdajtlek il bierah.

Zura Dik il borsa flus kieghda mohbija u lil hadd ma nghatija.

Polante (Agitat). Ma tghatihilix? Sejjer nghid lil Afranio illi il bierah kont sejra tassassinah, u li ma kontc jien li zammejtek kieku inti qtiltu. Halli jerga inixxlek fis-sotteran skiava bhal qabel. (Ikun sejjer).

Zura (Izommu). Le , Illustre Polante!

Polante Mela ghidli fejn hija mohbija dik il borsa flus li tajtek il bierah.

Zura Trid tkun taf fejn hi?

Polante Iva irrid, halli immur ingiba.

Zura Mela la trid taf, dik il borsa flus hija mohbija f'dik il hofra li fija inti dfint lil mara tal General Afranio. Fir-ras ta l'iskeletru tinsab dik il borsa mohbija. Mur huda! Ha! Ha! Ha'. Ha'.

Polante Mishuta! (Bil korla). Itlaq min quddiemi!

Zura **Forsi** tibza tmur iggiba? Polante ghandi ngharfek li mux jien biss nghaf li inti qtilt il mara tal General!

Polante Min jaf izied? Xiagurata?!

Zura Jaf ukoll il General, mil medaljun li jien sibt imdendel f'ghonq il kataveru u min xi kelma li jien ukoll komplejt nghidlu; huwa ge jaf li inti kont tobghodu, inti tqiltlu

lil martu, assassinajta!

Polante Mishuta tkun inti ! Mishutin ikunu l'allat tieghek. (Johrog stallett). Itlaq min [illegible]! (Jehdu bieh. Zura tigri gewwa). Minsab ittradut! Afranko jaf kollox! Ma il mezzi tieghi huma qawwija, jien nirbah! Halli nghara jekk is-suldati pretoriani wasslux. (Imur ittawwal mil gallarija) Id-dlam ma ihalliniex nghara. (Isaffar u wara it-tisfira tieghu tinstema ohra min barra). Hawn huma wasslu. (Fil hin jinstema kant ta li'Insara min gewwa). Isma! (Imur wara il bieb jissemma). Dan id-dagha, dan il half. (Imur ma gemb il gallarija). Prefett, issa, ma hemmx zmien x'titlef, fittec itla bis-suldati! (Jinstemaw hsejjes min barra, Polante jghejnhom biex jitilghaw),

SCENA XII

Polante, Prefett, u suldati pretoriani.

(Il kant ta l'Insara ghadu jinstema).

Polante (Lil Prefett). Isma, isma Prefett, dan id-dagha! xtaqt li kien hawn l'Imperatur stess jisimghaw, tara kif sewwa infurmajtkom?

Prefett Halli f'idejja, dalwaqt insibu il kaptu ta kollox. (Isejjah). Pretoriani! Imxu mieghi u lestu f'idejkom il ktajjen. Ara li tkunu pronti ghal kmandi li sejjer nghatikom. Imxu! (Is-suldati jeseguixxu b'zewc ktajjen f'idejjhom u bit-torci mixghawla. Il Prefett jidhol gewwa, u is-suldati jidhlu warajh).

SCENA XIII

Polante wahdu.

Polante Fin nassa inthom! Kantaw issa, fahhru issa l'Isem tal Profeta ta Nazzaret. Morru fdik id-dbatija tal habs ta Memertino. Kieghed jistennikom biex b'demmkom jghamel festa u jien nimla bwieti bil flus talli ghamilt l'ispija. (Jinstema mixi, Polante imur ihares.). Gejjin bihom, issa jonqos insib lil Zura u nittradiha bil velenu! (Jidhol bejn il quinti).

SCENA XIV

(Prefett, Ermete, u Tomaso ikkatenati u mizzmumin min zewc suldati. Stefano u Tarcisio u l'Insara l'ohra warajhom).

Prefett Suldati, min hawn dritt ghal habs ta Manertino. Pero qabel nitilqu nghatu in-nar lil dan il palazz.

Stefano Infami! Halluh lil missieri! (Imur ma gemb missieru).

Tarcisio Tigri feroci, holluhom dawk il ktajjen! (Imur biex jiddefendi lil Tomaso u lil Ermete).

Prefett Istku inthom, gwaj jekk tifthu fomkom jew tghidu kelma ohra.

Tarcisio Ma x'hinu li ahna ghamilna?

Prefett Bissejjet ghax nifflagellakom.

Stefano Hija fejn sejrin bieh lil missierna? (Jibki).

Tarcisio Fil habs ta Mamertino. (Jibki).

Tomaso Ghalfejn uliedi keghdin tibku? Halluhom jisvugaw lil dawn it-tigri feroci. Halluhom joqtluna, ma qatt ma nisthu nghidu li ahna insara!

Prefett Iskot, inti mil-lum il quddiem ma intix aqtar hlief skiav tighi. Din il libsa ta fuqek ghalik ma tiswiex aqtar hlief biex thares lejha u toqtlok bit-torturi!

Tomaso Iva, ma tghakom ghad tasal ukoll.

Prefett Din ix-xabla m'ghandiex dritt izied fuqha. (Johodielu). Cesare jiddisgradak min General fl'esercitu tighaw.

Tomaso Ah l'agitazzioni tad-demm! (Agitat). Liema suggerimenti! O Gesu Nazzarenu ghejni int f'dan il mument.

Ermete Hija, tinsiex li ftit ilu ircevejt il mghamudija! Thallihx jonqsok il kuragg. Dan li minna sejjer isir huwa miktub fis-sema!

Tomaso Ah! Veru ma irrido inhalli il kuragg jonqosni. Dak Polante li min ghalija kien habib, ma kienx kuntent jghamel vittima min marti. Anke lili u lil uliedi wassal fir-rovina. Ma jiena nirbah u nirbah tassew, ghaliex ma idumx wisq illi id-drih t'Alla tikkastigu lil ghadu tighi. Polante!

Prefett — Pretoriani, ibqaw stringuhom bil qtajjen halli qabel immorru nghatu in-nar lil dan il palazz. (Jidhol gewwa igib torca u jghati in-nar. Meta jghara kollox kieghed jaqbad). Imxu issa! (Is-suldati jaqbdu hergin).

Tomaso — (Huwa u hireg). Ah! Fejn huma ir-rikkezzi tieghi? Kollox spicca ghalija. (Fil hin huwa u l'Isqof jigu strax-xnati il gewwa. L'Ohrajn ukoll warajhom, jibqa biss is-sala vampa wahda).

SCENA ULTIMA

Polante — (Jidhol donnu kieghed ifittex x'imkien min fejn johrog). Ivvendikajt ruhi min Zura! Avvelenajt...! (Ihares ma dwaru). Oh, dawn il vampi tan-nar! Kieghed inhossu jonqosni in-nifs! Kieghed nifqa! (Skantat).

Zura — (Jidhol bi stallett f'ida). Fejn huwa dak l'assassin?! (Jilmah lil Polante). Infami! Inti avvelenajtni! Ma qabel immut nattik il hlas tieghi. (Imur ghal fuqu u jghatin daqqa ta stallett fuq spaltu).

Polante — Ghajnu! Qtiltni ja torka mishuta!

Zura — Jiena kieghda immut, ma kuntenta nara lilek ukoll tiehu l'ahhar nifs..... Iva kuntenta.....inti avvelenajtni.... Ma l'allat halsuk.... ta kollox. Inti tmut warajja.... Allat! Allat'... Allat!... (taqa fl'art mejta)½

Polante — (B'Vuci debboli). Allat ejjew salvawni min dawn il fiammi tan-nar, jiena kieghed immut, xi hadd jigi izommli id-demm li hiereg min din il ferita'. (BL'ahhar sforz). Sahta..... fejn huma l'allat tieghi?!.... Nishet lilkom ukoll Venere, Giove, Saturno, Mercurio u anke lilek O Cesare Fejn inthom? Kullhadd abbandunani? Ajma!.... jiena kieghed... immut..... Sahta.... dannazioni.... (Ma din il kelma jaqaw il kolonni tal palazz; fil hin jinzel is-separiju.

FINE DEL SEKONDO ATTO

TERZO ATTO

Wara sentejn fil habs ta' Mamertino, sotterran mudlam ghall'-ahhar, bieb fin-nofs u precipiziu bejn il quinti.

SCENA I

Ermete, Tomaso, Tarcisio, Stefano, Osio u Insara.
(Ermete marbut min idejh b'katina. Tomaso b'libsa viola, xuxa u immanettiat ukoll min idejh. Tarcisio, Stefano u l'insara l'ohra kolla marbutin b'lenza mil polz ta idejhom. Osio b'lenza f'idu u dixxiplina imdendla fi hzienu Dan ikun fil font tax-xena kieghed jippassigga u jissorvelja l'ohrajn kolla illi ikunu mixhutin fl'art min ghawn u min hemm mitlufin fin-nghas. Mat tluh tas-separiju jinstama ghajjat min gewwa.

Vucijiet Ghall'armi! ghall'armi! Mewt lil Persiani! Abasso Sapore! Viva l'Ajkla! Viva il bandiera ta Cesare.....

Osio Oh, dan l'ghajjat ta gwerra. (Min gewwa: GHall'Armi! Ghall'armi!). Isma, isma, b'liema fervur kieghdin jghajtu ghall'armi. Kieghda tigini il kursita' li inhares. (Johrog mil bieb tan-nofs, il ghajjat jeqaf ghal kollox u jaqa silenziju perfett).

Ermete (Jistembah, ikum joqghod gharkuptejh u jitfa il harsa tieghu lejn is-sema). Ah sema! Dina it-tbatija! Kemm behsiebhom jistringulna dawn il ktajjen? Inhossom dahlu fil ghadam! Jiena mhux biss inhoss l'ugieh tieghi, imma bhal Kristu meta kien agonija fuq is-salib. Huwa kien kieghed ihoss it-tbatija tad-dnubiet kolla tad-dinja! Jien ukoll nara lil dawn il kreaturi stringiuti bil ktajjen innocentement. (Iqum bil wieqfa). Qumu, qumu, O huti, ghax irrid nikkonfortakom. (Tomaso, Tarcisio, Stefano u l'insara l'ohra iqumu u jersqu kolla il quddiem. Hawnekk jitkanta il cor tan-Nabukko. Hekk kif il kant jispicca jinstama daqq ta tromba. Osio jidhol jigri min fejn hareg)

Kant

Osio Gej l'Imperatur! X'gej jghamel hawn dal hin fil habs? (Imur fuq l'ohrajn). Skiavi! Isimghu x'sejjer nghidilkom u gwaj ghal min ma jobdix l'ordnijiet tieghi: smajtuh dan id-daqq ta tromba? Dan is-sinjal jurina li gej il gbir imperatur! Hawn huwa, wasal. Issa irrid li kullhadd jinxtehed gharkuptejh u jatieh il qima li tisthoqqlu.

Tomaso Nadura bniedem? Qatt ma ikun!....

Osio Araw x'kieghed nghidilkom, kullhadd jinzel gharkuptejh. (Jaqbad f'idu id-dixxiplina). Altrimenti b'din id-dixxiplina nimlilkom gisimkom bil piagi u id-demm tghakom iservi biex nisqi lit-tigri u l'iljuni feroci li hemm mghaluqa gewwa dawk il kmamar tal hadid. (Fil hin li kieghed juri b'idu, jinstama ghajjat ta l'annimali). Kieghdin tisimghawhom? Huma ikkrepati bil guh u bil ghatx, id-demm tghakom itaffi il ghatx tahhom. (Imur ihares mil bieb, imbghad jigi B'girja). Gharkuptejkom ghax ghoddu wasal il gbir Cesare.

Ermete (Lil'Insara). Inzlu gharkuptejkom, ma mhux biex taduraw, ma biss ghall'ubbidienza. (L'ohrajn jinzlu gharkuptejhom).

Osio Anke biex taduraw, u li ma inziltux gharkuptejkom, l'art ta dan il habs kienet tinhasel b'demmkom. Issa araw li malli jidhol, kullhadd ibaxxi rasu sa l'art. Huwa gej hawn jew biex jghati xi grazzia, jew biex ikom jghamel festa fl'anfiteatru! (Imur jarga ihares mil bieb). Hekk hu wasal, baxxu raskom profondament u aduraw! (Imur ma gemb il bieb u jghamel inkin profondissimu; l'ohrajn ibaxxu ukoll rashom rassenjati).

SCENA II

Cesare, Prefett u ta qabel.

Cesare (Jidhol liebes libsa elegantissima, kuruna tar-rand f'rasu, u mant twil mizmum min zewg suldati Pretoriani. Il Prefett jidhol warajh b'libsa tal General Afranio u b'xabla f'idu). (Lil Afranio). Afranio, arfa rasek min hemm u qum bil wieqfa. (Tomaso iqum u jibqa b'rasu baxxjuta). Kif ghaddejthom dawn is-sentejn li ilek mghaluq hawn gew f'din it-tbatija tal habs?

Tomaso Tajjeb aqtar milli tahseb int! Sire.

Cesare Kif? Tippreferixxi toghqod f'dan is-sotteran hekk mudlam u umidu, imghobbi u stringut b'dawk il ktajjen, milli toqghod f'dak il palazz kollu miksi irhamijiet u tapizzerija? Palazz, li ghal gmiel tieghu kien jissejjah "Arca"? Tippreferixxi dan [illegible] l'arja pura ta [illegible] il villa imzejna bin-natura ta l'izbah villaggi. Villa li gewwa Ruma ma issibx ohra bhala imzejna bil fiuri li bir-rieha tahhom kienu jipprofumaw il belt kollha? Tippreferixxi tiekol bicca hobs sewda u mahha tixrob biss ftit ilma, min dawk il banketti, min dawk il pranzijiet? Tippreferixxi fl'ahharnett dina il libsa misera li ghandek fuqek mill'libsa li ghaliha kienu jitbaxxew l'eserciti kolla ta Ruma? Libsa li kienet izzejnek bi grat ta General l'aqtar valorus? Arfa rasek u irrispondini.

Tomaso (Jarfa rasu imdejjaq). Il Palazz?! Il Villa?! Naf, naf li kollox jinsab irmiet! Tahseb inti li ma rajtomx dawk il vampi tan-nar imissu mas-snab bil qawwa tahhom? X'Hin mil palazz kont hiereg, mort biex nghati l'ahhar harsa! Ah liema rovina! (Jahbi wiccu bejn idejh jibki).

Cesare Wahdu). Mhux ghas dan il biki iqanqalli qalbi, ma ghax jienhtiegli. Ghandi bzonn ninqeda bil persuna tieghu. (Imur fuq Afranio). Afranio? kien sabieh dak il palazz, kienet eleganti dik il villa, kienet anke stmata il persuna tieghek, eppure inti dan il gid, dan l'unur, b'daqxejn ta kelma tista terga takkwistah. "Iva" biss irrid nisma min ghandek; jiena naf b'kollox, naf illi inti ircevejt il mghamudija ta l'Insara min ghand dan il vagabond illi irid ta idolu adurat mir-Rumani ma ir-Rumani lil Cesare biss jaduraw.

Ermete Jien irrid inkun adurat? Jiena nghati id-dawl u nghallem biss kif u lil min ghandhom jaduraw.

Cesare (Bil Korla). Lil min ghandhom jaduraw?

Ermete Dak li il bniedemin kolla ghandhom jaduraw, huwa Gesu Kristu.

Cesare (Aqtar bir-rabja). Gesu Kristu?! ~~An rabja~~!! La issemmix dan l'isem ghax sejjer ni[illegible]profondak gewwa dak il precipizju (Juri b'idu il precipiziju). U ghaliex mhux kullhadd lili ghandu jadura?! Ghalija iva, Ruma kolla [illegible]! Kullhadd lili ghandu jobdi! u min ma jobdix, id-demm tieghu iservi b'xorb lill'animali u il gisem b'ikel. (Imur fuq Afranio). Afranio, [illegible] is-sewwa. Mhux veru li inti t'ghammidt u sirt iggib l'isem ta Tomaso?

Tomaso Iva, jiena t'ghammidt, stqarrejt ruhi Nisrani.

Cesare Ma kontc izzomm ukoll l'Insara fil palazz tieghek mohbija?

Tomaso Iva, huma dawn l'erwieh tajba li inti Rieghed tara.

X (L'Insara iqumu kolla).

Cesare Kollox nghaf. (Ghall'Ermete). U dan li giebhom ghandek?

Tomaso Giebhom ghandi bil kuntentizza tieghi.

Cesare Nghaf kollox, jiena kelli min iwassalli sal l'inqas nifs li inti kont tiehu, kollox, kollox kont inkun naf. Dak Polante li inti kont izzommu bhala idolu u tadurah, dak li ghalik kien ihobbok, mentri kien jobghodok.

Tomaso Ma id-drieh t'Alla lehku. Huwa mejjet, b'daqqa ta stallett li tghatu wanda mil skiavi tieghi. Hemm fil palazz qalb hafna vampi tan-nar huwa halla hajtu!

Cesare X'ikun dan id-dra[illegible]h t'Alla? Trid tghid inti, Satana?

Tomaso Satana ittrexxinah mighu gewwa l'Infern!

Cesare Hallieh imur gewwa mitt'Infern! Jien issa mighek irrid nithaddet: ara indenjajt ruhi nigi jiena stess gewwa dan il habs. L'Imperatur, wiehed mil familja augusta ta Ruma jidbaxxa daqs tant, jinzel gewwa sotteran biex izur lil wiehed iddisonorat, mghammed taht l'isem ta Tomaso. Dan ghalik huwa disunur mill'aqbar, Iblah! X'Inhu li mort ghamilt b'idejk? Tithallat ma dawn in-nies brukkuni, vili ta Insara?

Ermete Vili, O Cesare? Kun aqtar prudenti. Jaf jghidu il papa' tieghek jekk inhix vili.

Cesare Missieri? Min inti biex issemmi dana l'isem? Ma intix denn l'issemmieh!

Ermete	Jien presentement m'inhix hlief prigiunier tighek, ma kien zmien li missierek meta kien Imperatur, u in-nobli kolla Rumani kienu jammiraw il qawwa u il kuragg tighi. Bosta drabi xerridt demmi biex insalva lil Ruma. Jixdu dan sidri li ghadu sal-lum miksi bil feriti! (Juri sidru).

Cesare	Inti xerridt demmek ghal Ruma?

Ermete	Bosta drabi.

Prefett	Ma l'isem tighek m'hux mgharuf.

Ermete	Mur fiecu fuq il ktieb tad-deheb, ara issibx il bravuri li ghamel il General Rufo.

Cesare	Rufo? Oh iva, nismahhom isemmuh u sibtu akoll fil ktieb tal valorusi. Inti huwa Rufo Vitellino? (B'indifferenza).

Ermete	Biex inservi il maesta' tieghek!

Prefett	Afranio x'inti tahbi mela li ma turiniex li dan huwa huk?

Tomaso	Le' ma nahbix, dak lili ma jghamilli ebda disunur. Dak huwa l'uniku tal familja li baqali. Iva huwa hija ex General Ruman!

Prefett	Hallejtu idawrek ghal mishuta fehma tieghu! Hallejtu igiaghlek tobghod il bandiera ta Cesare biex thobb l'infami Salib?

Ermete	Ma hux infami, ma konsolazioni ghal kull min jistqarru u jittannaq mieghu.

Prefett	(Lill'Ermete bil gherra). Bizzejjed ghax dalwaqt inrazznek lilek. (Lill Afranio). Afranio, imissek tisthi tara lil Imperatur tieghek jindenja ruhu jigi hawn fil habs u inti ghanqas biss tghamel att ta rikonoxxenza!

Tomaso	Domt iz-zejjed ma gejt tghamilli din il visita. Il ktajjen ga bdew jaraw l'ghadam ta idejja. Il qalb tieghi inhossa piaga wahda bil melankonija. U min jaf x'inhu li skop tighek ta dina il visita?!

Cesare	Li skop tighi, la tiddubitax li jiena gejt biex nghamillek id-deni. Jiena dejjem bqajt nirrispettak, tant hu veru li ergajt gibtlek il-libsa biex mil gdid nerga natik il grat li kellek ta General. Ilbisa dina il-libsa. Pero' qabel trid tghidli li m'ghandex x'taqsam ma dawn il mishutin ta Insara, u mal fidi li inti mort tipprofessa u targa tirrendi ruhek ghal paganesimu. Iva jew le'!

Tomaso	(Wara li kaghad jahseb ftit). Nahsiba, O divin Cedare.

Cesare	Hekk mela, kun af li inti f'dawn il granet tista tkun is-salvazioni ta Ruma u takquista hafna unuri. Ruma tinsab fil bzonn! Il Persiani regaw sfidawna biex jghamlu gwerra kontra taghna u inti trid tkun, ghax l'esercitu minghajrek ma iridx jimmarca.

Vicijiet	(Ghajjat min gewwa). "Il General Afranio irridu! min ghajru ma nimmarcjawx! Viva il valorus! Viva is-salvatur ta Ruma!"

Cesare	Isma, isma?! Lilek iridu. Prefett fittex tieh dik il-libsa u dik ix-xabla, halli gritt imur inmarcia lill'esercitu taht id-direzioni tieghu.

Prefett	Acetta General. (Itieh il- libsa).

Cesare	Iva, mil-lum il quddiem huwa il General qawwi ta qabel.

Tomaso	(Jehu il-libsa fuq il qalb u jati harsa fuq Ermete). Hija?'

Ermete	Tomaso! X'Sejjer tghamel b'idejk? Sejjer targa mil pass l'ura? il weghda tighek?!

Prefett	(Jaqbad il-libsa ta Ermete u igebbida b'disprezz). Bizzejjed inti ghax dalwaqt inqabbad lil manigoldi jaqalghawlek ilsienek. Lil Afranio). Isa, Afranio, ilbes dina il-libsa.

Tomaso	(Wara li qaghad ftit jahseb). Le!!!..... IJwaddab il-libsa ma l'art). Qatt ma jista ikun li nerga mil pass lura. Tieh lil hatt iehor dan l'inkariku, jircievi huwa l'unuri tad-dinja. Imur b'hegga gbira fuq Ermete). Oh Rufo! La tiddubitax fija, qatt ma nikser il weghda li jiena tghajtek!.

Cesare	Ma taccettax? Tippreferixxi toghqod f'din it-dbatija?

Tomaso	Iva nippreferixxi!

Ermete	Il mewt Tomaso, ma le tichad ir-Religion ta Kristu,

Cesare	Il mewt, il mewt. F'Gieh l'allat, iva ma hemx bzonn issejhila wisq. (Lil Prefett). Prefett dahhalhom gewwa u qabbad lil manigoldi jifflagellawhom! Irrid hawn mill aqtar fis bikkerin demm imqattar mil feriti ta gisimhom!

Prefett	Tkun servut, O divin imperatur. (Jghamel inkin u imur isejjah lis-suldati). Suldati fl'isem tal gbir Imperatur dahhlu lil dawn it-tnejn min nies gewwa u ifflagellawhom. (Osio u suldat iehor jaqbdu lil Ermete u lil Tomaso u jidhlu gewwa taht id-direzioni tal Prefett).

Cesare (Lill'Insara) Morru inthom aqbzu ghall kap tghakom!
Tarcisio Imperatur, ikollok hniena min missierna?
Cesare Missierkom? Uliedt min inthom?
Stefano Tomaso huwa missierna.
Cesare Tomaso, cioe' Afranio, ghax l(isem l'iehor ma nirrikonoxxiehx, huwa missierkom?
Stefano Iva, ikollok hniena min missieri. (Jibku).
Cesare Tridu inthom issalvawh?
Stef.u Tarc. Irridu, iva issa stess!
Cesare Morru mela ibku quddiemu u ghidulu jirrendi ruhu. Jiena ga offrejtlu li ~~[illegible]~~ narga nerfghu bi grat ta general. Morru la titifulx zmien u ghidulu isir pagan bhal qabel jekk tridu takkwistaw li tliftu.
Stefano Jichad li Veru Alla? Inqas l'aqbar turment ma igelna nghaqlu dan, (Fil hin jinstamghu dakkiet ta nerf min gewwa).
Cesare Anke inthom ghandkom inqas biss tidru, sejjer t'esegwixxu l'esempju ta missierkom? Hekk ostinati? (Id-daqqiet ghadom jinstemghu). Isimghu dawn id-daqqiet ta nerf li qieghdin itertqu il gisem ta missierkom?. Ma tigikomx hniena minnhu? (Stefano u Tarcisio jaqbdu sejrin lejn il bieb). Fejn inthom ~~sejjer~~ sejrin? Ersqu l'ghawn. (Imur jigbidhom l'isfel).

SCENA III

Ermete, Tomaso, Prefett, Osio u ta qabel.

Prefett (Jidhol l(ewwel wiehed b'tazza mimlija bid-demm f'idu. Tomaso u Ermete mizmumin min Osio kolla feriti u id-demm imcappas ma wicchom u idejhom) Sire ~~[illegible]~~ il kmandi tieghek gew esegwiti. Hawn id-demm illi inti ordnajt inqattar mill feriti tahhom!
Cesare Bravu Prefett. (Jgholli it-tazza).
Stef.uTarc. (Imorru jaqbdu ma missierhom u ma Ermete). Missier ghaliex dina il krudelta' kolla?
Tomaso Ghaliex uliedi? Ghaliex certi qlub huma aqtar ibsin min tat-tigri!
Cesare (Imur fuq Stefano u Tarcisio). Qieghdin taraw f'liema stat jinsab missierkom? Intkom biss tistaw issalvawh. Itolbuh jirrendi.
Ermet Le', thallux il qerq jirbahkom! Il mewt u mhux tirrendu! Ftakru li ruh wahda ghandkom: Il mewt, il mewt piuttost!
Cesare Prefett nehhili min quddiem ghajnejja lil dan il bniedem xellerat! Hu min quddiemi lil dawn kolla u hallili biss lil Afranio u lil dawn iz-zewg tit-tfal.
Prefett Nitfahhom fil kmamar ta l'annimali feroci?
Cesare Le' ghal issa itfahhom gewwa kamra ohra sakem jasal il waqt tahhom.
Prefett Tajjeb wisq. (Isellem jghamel inkin u jaqbat lil Ermete u jghid lill'Insara). Imxu miegni gewwa! (L'Insara iesegwixxu, Osia jidhol ukol mahhom)(Jibqghu biss Cesare, Tomaso, Stefano u Tarcisio).

X out

SCENA IV

Cesare, Tomaso, Stefano u Tarcisio inbghad Prefett.

Cesare Afranio isma minni, ghax sejjer iggelni nim[illegible] mieghek ta krudil. Haren lejn uliedek imbikkijja. Jekk tasnew thobbom mhissek timmolli! U inthom O tfal, inxtehtu gharkupptejkom quddiemu u itolbuh bniena. Diga ghidtilkom li inthom tistu tkunu issalvazzjoni tieghu! X'sejrin tghidu? Wiegeb int Afranio. Trid narga nirrenditlek kollox?
Tomaso (Jibqa sieket).
Tarcisio Il gid tad-dinja huwa wisq facili biex takkwistah, ma min jirrendilek dan id-demm li gie masur mil giesem tieghek missier? (Jurieh it-tazza).
Stefano Missier! Dak id-demm li huwa ukoll tghana.
Tomaso (Hekk kif jara id-demm taqdbu roghda gbira u bil mod il mod jaqa fl'art). Uliedi. (Jintilef min sensieh). (It-tfal jitbassaw).
Cesare (Lil Stefano u lil Tarcisio). L'Allat jitfghaw is-sahta fuqkom ja tfal xiagurati! Fejn irgajtu sibtugha dik it-tazza? Jiena hbejta biex ma nergax ingedded il piena ta dik il vendetta, u intkom iggibuhilu quddiemu? Prefett! Mur stringihom bil ktajjen u itfahhom fejn l'aqtar hemm tbatija. (Jaqbad it-tazza min idejn Tarcisio).

Tomaso — Le' O Rufo, il mewt m'ghandiex tbezzani! Stajt kieku nidt nillibera ruhi minnha, imma jiena ghal Kristu nghamel kollox incarcar demmi bhal ma carcartu. Immut ghall'imhabba tal Mulej.

Ermete — Anke jiena lest biex niehu il martiriju. Iva, immutu ~~ghal~~ xm ~~xulxien~~ flimkien ghal l'imhabba t'Alla. Ghidli li din il mewt tohoda ghal dak il Missier li miet fuq is-salib ghall'imhabba taghna?

Tomaso — Naccetta bil ferha, ghall'imhabba ta dak ir)Re li sejjahli mill gholi tas-Sema!

Ermete — Immutu inmela O hija Tomaso!

Tomaso — Immutu O hija Rufo! (Jitghanqu b'affezioni gbira).

Pref.UOsio — (Jidhlu bla kliem ta xejn jaqbdu lill'Ermete u lil XXXXXXXX Tomaso li ikunu ghadhom imghanqin u jitraxxinawhom il gewwa).

Prefett — (Johorgu).

CAMBIAMENTO DI SCENA.

ATTO QUARTO

Via Appia f'Ruma. (Tron ta Cesare).
Kolonni mgarfin u xi Tempiju antik fil boghod. Zewc Zquq tas-sigar misbughajn bil qatran, fin-nofs salib gbir li fuqu hemm diga marbut il General Afranio agonizzant.
(Xena muta ghal ftit, l'arija oscura). (beraq u raghad dejjem javvicinaw).

SCENA VII

Afranio wahdu.

Afranio — (Abbandunat min kullhad fuq is-Salib, kultant xi berqa id-dawwal lil wiccu bi kliem helu u soffokanti). Hekk huwa il kalvarju tighi, marbut fuq salib bhal Gesu Nazzarenu! Bil giuh, bil ghatc, hwejgi imwahhlin mal piagi. O Cesare, sa fejn tasal il krudelta' tighek, ghal dawk li jistqarru il fidi ta Kristu!? (idawwar wiccu lura). O Ruma ta qalbi li ghalik jien demmi xerridt, forsi min hawn u ftit sighat ohra ghajnejja jinghalqu ghal kollox biex ma naraqx izied, pero lahhar carcir tad-demm ma xerridtux IE' biex nifdi lilek u nigbed fuqi l'unuri ma xerridtu biex nifdi lir-ruhi stess fuq dan il kalvariju; izda, kemm kienet tkun aqtar helwa il mewt tighi kieku qabel ma ghajnejja inghalqu ghal din id-dinja kien ikolli is-sabiha xorti li nghannaq ma qalbi lil uliedi, ma fejnkom. Jiena ninsab abbandunat minn cullhadd. (Jintelaq qwasi ghal mejjet).

SCENA VIII

Prefett, Osio, zewc suldati u Afranio.

Prefett — (Jidhol quddiem, warajh Osio b'nerf f'idu is-suldati bit-torci jisghelu, u ragel b'qatta hatab fuq spaltu). Igfu!

Osio — Prefett, hawn gie id-destinat [illegible] ghandu [illegible] tal mewt?

Prefett — Propriu hawn, fil Via Appia. (Imur ma gemb is-salib ta Afranio). Arasu il [illegible] tal General Afranio fejn [illegible] marbut ma salib bhal [illegible] tighu. (Dahqa generali).

Osio — Jixraqlu jghamel mewta bhan-Nazzarenu, daqs kemm f'daqqa wahda sar ihobb id-dutrina tighu. (Dahqa generali Afranio dejjem sieket).

Prefett — (Lil Afranio). Fejn huma dawk il midalji tal valur tighek u dik il kuruna tar-rand li kienet izejjen lil gbinek? Xejn ma tghidli? (Imisslu riglajh). Huwa ga donnu kiesah bhas-silc. Forsi ga huwa mejjet?

Afranio — (Ibexxaq ghajnejh). Le', Prefett, ghadni haj sabiex ikolli iz-zmien nitlob ghalik u nahfer il krudelta' li inti u l'Imperatur Aureliano usajtu mighi.

Prefett — Trid forsi tikkonvertini?

Afranio — Min jaf, Alla jista kollox.

Prefett — Imma jien dan Alla tighek ghadni qatt ma rajt il qawwa tieghu. Intant hallina issa min dan. Jiena ghandi l'ordni min Cesare illi nirriducik gozz irmied.

Afranio — Il mewt lili ma dbezzanix.

Prefett — Ma hemx izjied kliem, l'Imperatur dalwaqt ikun hawn biex jassisti ghal dan it-teatru. Osio, suldati pretoriani araw li tkunu tafu tghamlu il parti tghakom sabiex Cesare johroq kuntent.

Osio — Mela Prefett nistghaw naqbdu nippruvaw ghan-nar?

Prefett — Bla telf ta zmien, qisu li il vampi tan-nar ikunu qawwijien daqs dawk ta l'Infern.

Osio — Xejn la tahseb, ghandna kubrit illi itemm anke l'azzar.

Prefett — Sejjer jixxala l'Imperatur. Tassew li bhal issa jinsab hosbien fuq il gwerra. Ma tibzghawx, dan ix-xalar tat tixrid tad-demm ta l'Insara, l'Imperatur mhux sejjer ihallieh ghanqas ghad-diamanti. Dalwaqt narawh gej.... it-Tronn huwa lest ukoll. Armaw mela Suldati, lestu it-torci ghalkemm natu biss in-nar. (Osio jirranga il hatab taht is-salib ma dak li diga kien hemm. N.B. Biex iggib l'effett tan-nar ikun bizzejjed tpoggi wara il

il hatab xi trab tal gass ahmar jew inkella drapp tah harir ahmar u fan jonfoh gio fieh).

Osio — Kollox ghall'ordni. (Fil hin jinstemghu daqq ta trombi u ghajjat tal poplu "Viva Cesare Augusto" " Viva L'Imperatur" Aureliano" "Ghal mewt l'Insara").

Prefett — qieghdin tisimghu? Il belt gejja bi hgara. Jiena sejjer biex nghati ordni l'isuldati li hawn ma gemb l'Imperatur ma inhallu jersaq lil hadd. (Jitlaq).

SCENA ULTIMA

Barga min Zura u Polante jidhol kullhadd fuq il palk. L'Ewwel ma jidhlu zewg suldati Pretoriani bl'istemma Rumana f'idejhom ma gembhom tnejn ohra bi trombi tal fidda, imbghad Cesare, b'Mant ahmar twil u bil kuruna tar-rant f'rasu, miexi, passi gravi fuq il fjuri. Cittadini Ruman qieghed izomm bandiera bajda li fuqa hemm miktub. " "Cristiani ad mortem" Warajh Ermete marbut b'katina, Lino Fabio u l'Insara l'ohra kolla marbutin ukoll min idejhom bil hbula, issorveliati min manigold u fl'ahhar jidhol il Prefett.

Cesare — (Jitla u ipoggi bilqieghda fuq it-tron, b'dahqa satirika jgholli il fuq il kalici illi ikollu mimli bid-demm ta l'Insara). Prefett staqsi lil dawn l'insensati jekk qabel imutu jitolbux xi haga ta l'ikel....

Ermete — Mhux bil hobs biss jghejx il bniedem.

Cesare — Tergghax tibdieli bid-dutrina ta dak il mignun Galilew. Hardu lejn dan il kalici mimli bid-demm taghkom.

Ermete — Dak id-demm li bhal issa jinsab fl'idejn sagrilega tal maesta'tieghek, mewtna jinzlu l'Angeli biex jehduh min idejk.

Cesare — (B'qilla gbira). Sikket dak ilsienek ghax sejjer nittorturrak. Prefett aharquhom ilkoll! Fittcu ifthu dak il bieb ta l'Infern u ghamluhom irmied lil dawn in-nies invasati mid-demonju.

Prefett — O gbir Cesare dalwaqt tkun sodisfatt u intkom ghamlu il wisa halli l'Imperatur ikun jista igawdi ahjar it-teatru. (Is-suldati jghamlu il wisa).

Cesare — Prefett, mur staqsi lil General Afranio jekk qabel imut iridc jghid xi haga.

Prefett — (Imur hdejn Afranio u isellimlu). Afranio, Cesare jistiednek biex jekk qabel tmut tridc tghid xi haga.

Afranio — X'Taqt iva qabel immut imbus lil hija u lil uliedi l'ahhar darba. (Lino u Fabio jghatu is-salt biex imorru jigru ghal fuq missierhom u il Prefett jimbuttahom lura b'Krudelta'). Tistghax t'inghata krudelta' igbar min din? (wiccu jinhasel bid-dmuh).

Cesare — (Ikum bil wieqfa). Afranio, staqsejtek jekk qabel tmut tridc tghid xi haga

Afranio — Dak li kelli nghid, ghidtu; dawk li ghad jigu warajna ghad jaqraw fl'istoria ta Ruma il krudelta' tieghek u it-trionf tal knisija.

Cesare — Tajjeb, intkom tridu tibqaw ostinati; intkom ipprofanajtu l'allat ta Cesare, biex tipprofessaw id-dutrina tan-Nazzarenu u ghalhekk jiena nniena minkhom m'ghandix u issa min fuq dan is-siggu sejjer n'ghamel brindisi bid-demm taghkom, likur l'aqtar bnin li il familja ta Cesare qatt ma setghet taqta l'ghatc bieh, id-demm ta l'Insara! Ah! Ah! AH!........(Jgholli il kalici il fuq).

Afranio — Mulejja Alla tieghi ghejni int sa l'ahhar f'dan l'ahrax Kalvarju!

Ermete — O Cesare dak id-demm mehud mil gisem taghna li kien jista jitkellem. Dak id-demm li jiena u hija bosta drabi xerridna fil kamp tal battalja kien jghidlek li Ruma lejh ghandha obligazzionijiet gbar, ghax bieh giet mifdija u jiena qieghed nisthajjilni nisma lil Ruma fl'imkien ma dak id-demm jghejtu vendetta contra tieghek.

Cesare — (B'Disprezz). Ruma? Ah! Ah! Ah!..... Ruma akkusat lilek u lil huk bhala tnejn min-nies l'aqtar vili.

Afranio — Ruma, sa l'anqas gebla tahha tibqa tfahhar il valur taghna, u il Katakombi ghad jimbidlu f'tempiji l'aqtar gbar, u l'eluf tan-nies li jidhlu fihom jibqghu jiftakru fina fl'Isem ta Gesu Kristu.

Cesare — (B'Disprezz). F'gieh l'allat!!! Intkom qieghdin tabbusaw mil pacenzija tighi. Jiena huwa l'Imperatur ta Ruma, u min hawn ftit iehor anke il Katakombi ikunu deserti u ta wahx lil'Insara.

Prefett — Sewwa, O Cesare! Jimmeritak l'agbar applaws! Dan il hsieb tal katakombi digia qieghed f'rasi u jiena bhala il governatur ta Ruma nispera li sa gimgha ohra ma jibqax nisrani wiehed biss jghejx gewwa din il belt.

Cesare — Prefett issaw bla telf ta zmien aharquhom hajjin.

Prefett — (B'Lehen ta kmand). Suldati, ghatu il-nar. (Is-suldati jghatu in-nar).

Cesare — (Meta jara jaqbad in-nar b'sodisfazzion). Kemm huwa sbieh dawk il fiammi tan-nar.

Afranio — Ix-xewqa tieghek sejra tkun mitmuma, O Cesare.....

Ermete — Pero' il ghatc tighek mhux sejjer jingata. (Idur lejn l'Insara paternament). O Huti f'gesu Kristu, ahna immutu imma jien ga qieghed nara il bibien tas-Sema jinfethu ghalina. Kuragg immela, ahna immutu bi tbissima fuq wiccnha fil hin illi nghajtu il ghajta ta qalbna "VIVA L'ISEM TA GESU KRISTU" (Jaqbad ma l'ghawda tas-salib u ihares lejn Afranio). U inti hija li mighi tlajt dan il Kalvariju ghax il fidi fik u f'uliedek baqat tirrisplendi sal martirju! Inti issa lest bhal dak il haruf immakulat sejjer tmut fuq salib nitolbok la tinsiex dawk il kelmiet illi Gesu min fuq is-Salib mar jghid lil hallieh it-tajjeb "Illum stess inti tkun fil genna mighi" (L'Insara kolla jirrispondu). Viva Gesu Nazzarenu!

Afranio — (Kem kem jiflah jghajjat bi tbissima b'accent l'aqtar helu). VivaGesu Nazzarenu!

Cesare — Iva ghajtu, issa Kristu taghkom jigi jehhliskom mil killa tighi u mil fiammi tan-nar. (Jidhaq dahqa satanica). Jien ukoll irrid nghajjat, viva id-demm ta l'Insara! (Is-suldati jirrispondu). Ghal mewt l'Insara.

Ermete — O Cesare, ghandek ragjun tghajjat ghax id-demm tal martri huwa zerrigha ta l'Insara li kul fejn qatra minnhu taqa ghad jitwaqqaf artal, ghad jitwaqqaf Salib: Pero' Alla Huwa Giust, u ghalekk dan id-demm qieghed jghajjat vendetta kontra tighek u il kastig ikun gbir daqs kemm huma gbar il vendetti tighek: (Dawn il kelmiet jghidhom b'ton ta Profezia; fl'istess hin t(ghamel berqa u raghada).

Cesare — X'hemm fuq il qawwa ta Cesare? (dahqa satanica). Il mewt ma tistax ghalija. (Ma dawn il kelmiet t'ghamel berqa li id- dawwal il palk kollu.... u tfaqqa sajjetta tal biza, Cesare jigi milqut mis-sajjetta, jghajjat ghajta li twahhax u jidgerbeb min fuq it-tron mejjet. Is-suldati ghal din ix-xena jaharbu imwerwrin).

Ermete — Giustizzia tas-Sema! (Il cor ta l'Insra ikanta ghal darba b biss "KRISTUS VINCIT ecc"...).

Prefett — (Imur fuq Cesare u ifittex icaqalqu, izda isibu mejjet). Mejjet! Din hija verament il qawwa tas-Sema. O Cesare fejn hi issa is-supervija tighek?! Jiena issa qieghed nara b'ghajnejja verita' l'aqtar gbira u sublimi. (Imur Jehu il kalici bid-demm u jghozzu ma sidru). Mirakolu! Iva O Gesu ta Nazzaret sa dan il mument jiena kont persegutur gbir tighek. Imma issa fuqi ukoll nizel ir-ragg risplendenti tal fidi. Iva O Alla jiena nemmen. Viva Gesu Kristu. (Imur fuq Cesare u johodlu il kuruna tar-rand min rasu b'disprezz). O Cesare din il kuruna tar-rand li s'issa imlietek bis-suppervia, ekku fejn marret tispicca! (Jarmija b'disprezz). U intom, O huti Insara, ~~X~~ bezaunti murbuti jiena bhalkom ghar-rkuptejja ninxtehet biex naghkom naqsam il martirju. Ahfruli! (Jinzel gharkuptejh).

Ermete (~~Imur ma gemb il Prefett~~). O Haruf t'Alla li tnehhi id-dnubiet kolla tad-dinja, ahsel bid-demm prezjussissimu Tighek lil din ir-ruh u ghamilha li tkun denja tar-renju Tighek. (Ghal dawn il kelmiet il Prefett jixxotta ghajnejh mid-dmuh).

Afranio Issa...... immut..... aqtar...... kuntent..... hija..... berikni..... uliedi.... kuragg.... ittahbit..... ta..... qalbi...... qieghed..... jonqosni..... harsu..... l'art..... qieghda...... tghejb...... ghajnejja.....qieghdin...... jintfew.... Id-dinja spiccat...... infethet trieq..... spuntaw il fjuri..... huma ward... huma gilju.... l'arja intliet bil fwieha..... spuntat ix-xemx...... Gesu' riesaq ma gembi.... aqtar ma gembi...... id-dawl qieghed jghamini....... Hija.... uliedi...... segwaci..... ta Kristu....... bewsa lil kullhadd....

(Kor ta Angli min gewwa ikantaw ma l'orchestra "CUORIAM ASSIEM GESU" ghal tliet darbiet).

Afranio (Rasu tinzel helu, helu fuq sidru u jispira. Hawn missema tibda niezla xita ta ward; inzul is-separtu helu, helu.

F I N E

Sig. Carmelo Galea.
Autore.